

ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΘΕΑΤΡΟ
ΜΙΚΡΗ ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΡ. 32

Η ΠΑΡΕΣΤΗΤΗ

Τίτλος πρωτότυπου: Albert Camus, Le Malentendu

Η ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ ΤΗΣ ΣΕΙΡΑΣ
ΓΙΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗ ΜΑΡΙΑ ΛΑΖΟΥ

Απαγορεύεται χωρίς την έγγραφη άδεια του εκδότη κάθε είδους ανατύπωση ή δημοσίευση μέρους ή όλου του κειμένου, καθώς και της μακέτας του σκηνοικού χωρίς την έγγραφη συγκατάθεση του ζωγράφου. Οποιαδήποτε παρουσίαση του έργου στο Θέατρο, Ραδιόφωνα, Τηλεόραση κτλ. επιτρέπεται μόνον ύστερα από έγγραφη έγκριση του μεταφραστή.

Copyright: Εκδόσεις «Δωδώνη»
Ε.Κ. Λάζος
Ασκληπείου 3, 106 79 Αθήνα
Τηλ. 36.37.973

ISBN 960-248-924-3

ΛΑΜΠΕΡ ΚΑΜΥ

Η ΠΑΡΕΞΗΓΗΣΗ

Μετάφραση
ΓΙΑΝΝΗ ΘΙΒΑΙΟΥ

σε τρεις πράξεις

Εκδόσεις «Δωδώνη»
Αθήνα - Γιάννινα
1998

Η ΠΑΡΕΞΗΓΗΣΗ

Το θέμα της Παρεξήγησης είναι η εξορία του ανθρώπου στον άφιλο κόσμο. Η υπόθεση είναι παρμένη από μια λαϊκή ιστορία. Ο ήρωας επιστρέφει στην οικογένειά του και στη γενέθλια γη για να δολοφονηθεί από τη μητέρα του και την αδελφή του που δεν τον αναγνωρίζουν. Η δικαιολογία της κόρης για το φόνο είναι να μπορέσει να ζήσει κοντά στη θάλασσα και το δυνατό φως. Ο Καμύ ο ίδιος υπήρξε ο ευτυχέστερος μεσογειακός που μεθά και λούζεται στο φως και στη θάλασσα. Τα ψυχρά όμως εγκλήματα θα παραμείνουν δικαιολογία και ποτέ δικαίωση. Αν δηλαδή το παράλογο είναι κανόνας στον κόσμο, η Μάρθα αποτελεί εξαίρεση που αντιστρατεύεται τον κανόνα.

Η μάνα που δεν έχει τίποτα πια να ελπίζει και η τωρινή κόλαση είναι το βασίλειό της, όπως λέει στην πρώτη σκηνή της τρίτης πράξης «έχασα την ελευθερία μου, η κόλαση με τυλίγει από παντού». Παρ' όλα αυτά θα βρει το κουράγιο να ξεφύγει απ' το βασίλειο της κόλασής της, επαναστατώντας με την αυτοκτονία της. Το έγκλημα και η τιμωρία.

Ο Γιαν πεθαίνει σαν ξένος στο ίδιο του το σπίτι. Δολοφονείται εξαιτίας μιας παρεξήγησης. Τα τρία πρόσωπα βιώνουν μια αφόρητη μοναξιά. Βαδίζουν προς το θάνατο χωρίς να έχουν κατανοήσει το νόημα της ζωής και χωρίς να έχουν συμβίβαστεί με την αναγκαιότητα του θανάτου. Και τα τρία πρόσωπα έχουν ήδη εγκληματίσει πριν κάνουν τα εγκλήματα. Η Μάρθα προσδύκωντας μάταια τις ηλιόλουστες χώρες και τη θάλασσα μαζί μ' έναν ιδανικό έρωτα. Η μάνα με το να τυραννιέται από την κούραση, ενώ κιόλας αισθάνεται παραιτημένη από τη ζωή. Ο Γιαν τέλος με το να τον τυραννεί ο νόστος για την πατρίδα και για τους αγαπημένους του – μητέρα, αδελφή.

Πρόσωπα σύμβολα που όμως δε χάνουν την υπόσταση και το χαρακτήρα τους από όπου και το ιδιαίτερο ενδιαφέρον του έργου για το θέατρο.

ΠΡΩΤΗ ΠΡΑΞΗ

Μεσημέρι. Λίθουσα πανδοχείου, καθαρή και φωτεινή.

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ

ΜΗΤΕΡΑ: Θα ξανάρθει.

ΜΑΡΘΑ: Σου το 'πε;

ΜΗΤΕΡΑ: Ναι, όταν βγήκες.

ΜΑΡΘΑ: Θα ξανάρθει μόνος;

ΜΗΤΕΡΑ: Δεν ξέρω.

ΜΑΡΘΑ: Είναι πλούσιος;

ΜΗΤΕΡΑ: Δεν ανησύχησε για την τιμή.

ΜΑΡΘΑ: Τόσο το καλύτερο αν είναι πλούσιος. Μα πρέπει να
'ναι και μόνος.

ΜΗΤΕΡΑ, με κόπο: Μόνος και πλούσιος, ναι. Πρέπει να
ξαναρχίσουμε.

ΜΑΡΘΑ: Βέβαια, θα ξαναρχίσουμε. Μα θα πληρωθούμε για
τον κόπο μας.

(Σιωπή. Η Μάρθα κοιτάζει τη μητέρα της.)

ΜΗΤΕΡΑ, έχεις αλλάξει. Πάει καιρός που δε σ' αναγνωρίζω.

ΜΗΤΕΡΑ: Είμαι κουρασμένη, παιδί μου, αυτό είν' όλο. Θέλω να ξεκουραστώ.

ΜΑΡΘΑ: Μπορείς ν' αφήσεις τη φροντίδα του σπιτιού σε μένα. Έτσι θα σου μένει όλο το πρωί ελεύθερο.

ΜΗΤΕΡΑ: Δεν είναι οι δουλειές που με κουράζουν. Όχι, είναι τ' όνειρο μιας γριάς γυναίκας. Το μόνο που επιθυμώ είναι λίγη γαλήνη μακριά απ' τον κόσμο. (γελά αδύναμα). Είναι κουτό να το λέει κανείς, Μάρθα, μα είναι μερικά βράδια που αισθάνομαι την ανάγκη της Ορησκείας.

ΜΑΡΘΑ: Δεν είσαι τόσο γριά για να φτάσεις ως εκεί. Έχεις να κάνεις κάτι καλύτερο.

ΜΗΤΕΡΑ: Ξέρεις καλά πως χωρατεύω. Όμως τι τα θέλεις, αδιαφορεί κανείς για όλα, όταν φτάνει το τέλος της ζωής του. Δεν αντιμετωπίζει τα πράγματα σκληρά κι αλύγιστα όπως εσύ, Μάρθα. Τώρα, δεν είν' αυτά για την ηλικία σου. Αν και ξέρω πολλά κορίτσια που γεννήθηκαν την ίδια χρονιά με σένα και που δε σκέφτονται τίποτ' άλλο από τρέλες.

ΜΑΡΘΑ: Οι τρέλες τους δεν είναι τίποτα μπροστά στις δικές μας, το ξέρεις.

ΜΗΤΕΡΑ: Λς τ' αφήσουμε αυτά.

ΜΑΡΘΑ, σιγά: Θα 'λεγε κανείς πως τώρα υπάρχουν λέξεις που σου καίνε το στόμα.

ΜΗΤΕΡΑ: Τι πειράζει, αφού δεν υποχωρώ μπροστά στις πράξεις! Θα 'θελα μόνο να πω πως καμιά φορά θα μ' άρεσε να σε βλέπω να χαμογελάς.

ΜΑΡΘΑ: Γίνεται κι αυτό, στ' ορκίζομαι.

ΜΗΤΕΡΑ: Ποτέ άλλοτε δε σε είδα έτσι.

ΜΑΡΘΑ: Χαμογελώ στο δωμάτιό μου τις ώρες που μένω μοναχή.

ΜΗΤΕΡΑ, κοιτάζοντάς την προσεκτικά: Τι σκληρό που είναι το πρόσωπό σου, Μάρθα!

ΜΑΡΘΑ, πλησιάζοντάς την ήρεμα: Λοιπόν, δε σ' αρέσει;

ΜΗΤΕΡΑ, μετά από σιωπή, κοιτάζοντάς την πάντα: Νομίζω πως ναι, όμως.

ΜΑΡΘΑ, ανήσυχη: Α μητέρα! Αν είχαμε μαζέψει πολλά χρήματα, τώρα θα μπορούσαμε ν' αφήσουμε αυτή τη γη χωρίς ορίζοντα, ν' αφήσουμε πίσω μας αυτό το πανδοχείο κι αυτό το φτωχό χωριό. Να ξεχάσουμε αυτή τη χώρα της Ολίφης. Την ημέρα που θα 'μαστε μπροστά στη θάλασσα που τόσο ονειρεύτηκα, τότε θα έβλεπες να

χαμογελώ. Αλλά χρειάζονται πολλά λεφτά για να ζήσεις ελεύθερος μπροστά στη θάλασσα. Γι' αυτό δεν πρέπει να τις φοβάσαι τις λέξεις. Γι' αυτό πρέπει ν' ασχοληθείς μ' αυτόν που θα 'ρθει. Αν είναι αρκετά πλούσιος, ίσως μ' αυτόν αρχίσει η ελευθερία μου. Σου μίλησε πολύ ώρα, μητέρα;

ΜΗΤΕΡΑ: Όχι, δυο λέξεις μόνο.

ΜΑΡΘΑ: Με τι ύφος σου ζήτησε δωμάτιο;

ΜΗΤΕΡΑ: Δεν ξέρω, δε βλέπω καλά, δεν τον πρόσεξα καλά. Ξέρω, από πείρα, πως είναι καλύτερα να μην τους κοιτάς. Πιο εύκολα μπορείς να σκοτώσεις αυτόν που δε γνωρίζεις. (Παύση.) Δε χαίρεσαι; Τώρα δεν τις φοβάμαι τις λέξεις.

ΜΑΡΘΑ: Καλύτερα έτσι. Δε μ' αρέσουν οι υπαινιγμοί. Το έγκλημα είναι έγκλημα, πρέπει να ξέρεις αυτό που θέλεις. Και μου φαίνεται πως το 'ξερεις απ' την πρώτη στιγμή, αφού το σκέφτηκες την ώρα που απαντούσες στον ταξιδιώτη.

ΜΗΤΕΡΑ: Δεν το σκέφτηκα. Απάντησα από συνήθεια.

ΜΑΡΘΑ: Συνήθεια; Όμως το 'ξερεις. Οι ευκαιρίες είναι σπάνιες.

ΜΗΤΕΡΑ: Χωρίς αμφιβολία. Μα η συνήθεια αρχίζει με το δεύτερο έγκλημα. Με το πρώτο τίποτα δεν αρχίζει,

είναι κάτι που τελειώνει. Και μετά, αν οι ευκαιρίες είναι σπάνιες, η συνήθεια θερμειύει με τη θύμηση. Η συνήθεια μ' έσπρωξε ν' απαντήσω, με προειδουποίησε να μην κοιτάξω αυτόν τον άνθρωπο και με βεβαίωσε πως αυτό το πρόσωπο είν' ένα θύμα.

ΜΑΡΘΑ: Μητέρα, πρέπει να τον σκοτώσουμε.

ΜΗΤΕΡΑ, πιο σιγά: Σίγουρα, πρέπει να τον σκοτώσουμε.

ΜΑΡΘΑ: Το λες μ' έναν τρόπο παράξενο.

ΜΗΤΕΡΑ: Είμαι κουρασμένη, θα 'θελα αυτός εδώ να 'ναι ο τελευταίος. Είναι τρομερά κουραστικό να σκοτώνεις. Λίγο με νοιάζει αν πεθάνω μπροστά στη θάλασσα ή μέσα σ' αυτήν εδώ την πεδιάδα, αυτό που θέλω είναι να φύγουμε μαζί.

ΜΑΡΘΑ: Θα φύγουμε κι αυτή θα 'ναι μια μεγάλη ώρα. Κουράγιο, μητέρα. Δεν είναι πολλά αυτά που σου μένουν να κάνεις. Ξέρεις καλά πως δεν πρόκειται για φόνο. Θα πιει το τσάι του, θα κοιμηθεί, και ζωντανό ακόμα θα τον ρίξουμε στο ποτάμι. Θα τον βρούνε μετά από καιρό, κολλημένο στο φράγμα, μαζί με άλλους που δε θα έχουν την τύχη του και που θα έχουν πέσει στο νερό, με ανοιχτά τα μάτια. Μου 'λεγες, μητέρα, πως την ημέρα που θα γίνει ο καθαρισμός στο φράγμα, οι δικοί μας θα υποφέρουν λιγότερο. Η ζωή είναι πιο

σκληρή από μας. Κουράγιο! Θα το σκάσουμε από 'δώ και τότε θα βρεις την ξεκούραση.

ΜΗΤΕΡΑ: Ναι, κάνω κουράγιο. Μερικές φορές μένω ικανοποιημένη με την ιδέα πως οι δικοί μας δεν υπέφεραν ποτέ. Αυτό που κάνουμε είναι σχεδόν ένα έγκλημα, ακριβώς μια μεσολάβητη, μια ελαφριά σπρωξιά στις άγνωστες ζωές. Αλήθεια, η ζωή είναι πιο σκληρή από μας. Γι' αυτό ίσως πονάω, όταν σκέφτομαι πως είμαι ένοχη.

(Μπαίνει ο γεροϋπηρέτης. Κάθεται πίσω απ' τον πάγκο χωρίς να βγάλει λέξη. Δεν κινείται ως το τέλος της σκηνής.)

ΜΑΡΘΑ: Σε ποιο δωμάτιο θα τον βάλουμε;

ΜΗΤΕΡΑ: Σ' όποιο να 'ναι, αρκεί να 'ναι στο πρώτο πάτωμα.

ΜΑΡΘΑ: Ναι, κοπιάσαμε πολύ την άλλη φορά με τα δυο πατώματα. *(Κάθεται για πρώτη φορά.)* Μητέρα, είν' αλήθεια πως εκεί κάτω η άμμος κάνει πληγές στα πόδια;

ΜΗΤΕΡΑ: Εσύ ξέρεις, εγώ δεν πήγα ποτέ εκεί. Μου είπαν όμως πως ο ήλιος καταβροχθίζει τα πάντα.

ΜΑΡΘΑ: Διάβασα σ' ένα βιβλίο πως τρώει τις ψυχές και κάνει τα σώματα λαμπερά, μα άδεια από μέσα.

ΜΗΤΕΡΑ: Αυτό σε κάνει να ονειρεύεσαι, Μάρθα;

ΜΑΡΘΑ: Ναι, βαρέθηκα να κουβαλάω την ψυχή μου, βιάζομαι να βρω τη χώρα, όπου ο ήλιος θα σβήνει τα προβλήματά μου... Δεν είν' εδώ η κατοικία μου.

ΜΗΤΕΡΑ: Αλίμονο! Έχουμε' ακόμα πολλά να κάνουμε' εδώ. Αν όλα πάνε καλά, θα 'ρθω σίγουρα μαζί σου. Αλλά τι, εγώ τότε δε θα μπορώ να γυρίσω ούτε και στο σπίτι μου. Για τους ανθρώπους της ηλικίας μου δεν υπάρχει τόπος κατάλληλος για ξεκούραση. Του φτάνει ένα σπιτάκι σαν και τούτο 'δώ για να μπορεί λίγο να κοιμάται. Το καλύτερο θα 'ταν εκεί που θα πηγαίναμε να 'βρισκα και τον ύπνο και τη λησμονιά.

(Σηκώνεται και προχωρεί προς την πόρτα.)

Ετοιμάσέ τα όλα, Μάρθα. *(Παύση.)* Λέξιζε άραγε τον κόπο.

(Η Μάρθα κοιτάζει τη μητέρα της που φεύγει. Ίσκινη βγαίνει από την άλλη πόρτα.)

ΣΚΗΝΗ ΔΕΥΤΕΡΗ

Ο γεροϋπηρέτης πηγαίνει στο παράθυρο, βλέπει το Γιαν και τη Μαρία, έπειτα κρύβεται. Ο γέρος μένει μόνος στη σκηνή για μερικά λεπτά. Μπαίνει ο Γιαν. Σταματά, κοιτάζει μέσα στο δωμάτιο, βλέπει το γέρο πίσω απ' το παράθυρο.

ΓΙΑΝ: Δεν είναι κανείς εδώ;

(Ο γέρος τον κοιτάζει, διασχίζει τη σκηνή και φεύγει.)

ΣΚΗΝΗ ΤΡΙΤΗ

Μπαίνει η Μαρία. Ο Γιαν γυρίζει απότομα προς αυτήν.

ΓΙΑΝ: Με ακολούθησες;

ΜΑΡΙΑ: Συγχώρεσέ με, δεν μπορούσα να κάνω αλλιώς. Θα φύγω αμέσως. Άσε με να δω μια στιγμή το μέρος που θα μείνεις.

ΓΙΑΝ: Μπορεί να 'ρθει κανείς και δε θα μπορέσω να κάνω αυτό που θέλω.

ΜΑΡΙΑ: Λς έρθει λοιπόν κάποιος να σ' αναγνωρίσει.

(Εκείνος γυρίζει το κεφάλι του απ' την άλλη πλευρά. Παύση.)

ΜΑΡΙΑ, κοιτάζοντας γύρω της: Εδώ είναι;

ΓΙΑΝ: Ναι, εδώ είναι. Πάνε είκοσι χρόνια που πέρασα αυτή την πόρτα. Η αδερφή μου ήταν μικρή κι έπαιζε σ' αυτή τη γωνιά. Η μητέρα μου δεν ήρθε να μ' αγκαλιάσει. Τότε νόμιζα πως δε μ' ένοιαζε.

ΜΑΡΙΑ: Δεν μπορώ να πιστέψω πως δε σ' αναγνώρισαν αμέσως. Μια μητέρα αναγνωρίζει αμέσως το γιο της.

ΓΙΑΝ: Πάνε είκοσι χρόνια που έχει να με δει. Τότε ήμουν έφηβος. Η μητέρα γέρασε, το φως της άρχισε να την εγκαταλείπει. Κι εγώ μόλις που την αναγνώρισα.

ΜΑΡΙΑ, ανυπόμονα: Ξέρω, μπήκες μέσα και είπες: «Καλημέρα». Κάθισες. Δεν αναγνώρισες τίποτα.

ΓΙΑΝ: Το μυαλό μου σταμάτησε. Με δέχτηκαν χωρίς μια λέξη. Μου πρόσφεραν την μπύρα που παράγγειλα. Με πρόσεχαν, δε με κοίταζαν. Όλα ήταν πιο δύσκολα απ' ό,τι τα είχα φανταστεί.

ΜΑΡΙΑ: Ξέρεις καλά πως δεν ήταν καθόλου δύσκολο, αρκεί να μιλούσες. Σ' αυτήν την περίπτωση μπορούσες να 'λεγες: «Εγώ είμαι» κι όλα θα παίρνανε τον κανονικό τους δρόμο.

ΓΙΑΝ: Ναι, μα εγώ αλλιώς το φανταζόμουνα. Περίμενα το πλούσιο γεύμα του άσωτου υιού και μου 'δωσαν ένα ποτήρι μπύρα παρ' όλα τα χρήματα που τους έδωσα. Ταράχτηκα κι έχασα τη μιλιά μου.

ΜΑΡΙΑ: Έφτανε μια λέξη.

ΓΙΑΝ: Δεν τη βρήκα. Αλλά τι, δεν είμαι και τόσο βιαστικός. Ήρθα εδώ να φέρω την περιουσία μου, κι αν μπορέσω την ευτυχία. Όταν έμαθα το θάνατο του πατέρα,

κατάλαβα πως είχα ευθύνη γι' αυτές τις δυο και αφού το κατάλαβα έκανα αυτό που έπρεπε. Αλλά υποθέτω πως θα 'ναι δύσκολο να γυρίσει στο σπίτι του και να εμφανιστεί σαν γιος ένας ξένος.

ΜΑΡΙΑ: Μα γιατί να μην αναγγείλεις την άφιξή σου; Υπάρχουν περιπτώσεις που είσαι υποχρεωμένος να φερθείς όπως όλος ο κόσμος. Όταν θέλεις να σ' αναγνωρίσουν, λες τ' όνομά σου κι όλα παίρνουν το δρόμο τους. Πώς θα μεταχειριστούν έναν ξένο, γιατί σαν ξένος τους παρουσιάστηκες σε μια ξένη χώρα. Όχι, όχι, όλ' αυτά δεν είναι σωστά.

ΓΙΑΝ: Έϊλα, Μαρία, δεν είναι τόσο σοβαρά τα πράγματα. Όλ' αυτά θα χρησιμέψουν στα σχέδιά μου. Θα επωφεληθώ της ευκαιρίας να τις δω λίγο απ' έξω. Θα δω καλύτερα τι είν' εκείνο που θα τις κάνει ευτυχισμένες. Κι ύστερα θα τις κάνω να μ' αναγνωρίσουν. Αρκεί να βρω τις κατάλληλες λέξεις.

ΜΑΡΙΑ: Δεν υπάρχει παρά ένας τρόπος. Να κάνεις όπως θα 'κανε ο καθένας, να πεις: «Να 'μαι». Ν' αφήσεις να μιλήσουν οι καρδιές.

ΓΙΑΝ: Οι καρδιές, δεν είναι τόσο εύκολο.

ΜΑΡΙΑ: Μα δε θα χρησιμοποιήσεις παρά απλές λέξεις. Δε θα 'ταν δύσκολο να 'λεγες: «Είμαι ο γιος σας κι από

’δώ η γυναίκα μου. Έζησα μαζί της στη χώρα που αγαπούσαμε, μπροστά στη θάλασσα και τον ήλιο. Μα δεν ήταν τέλεια η ευτυχία μας, γιατί είχα την ανάγκη σας».

ΓΙΑΝ: Μην είσαι παράλογη, Μαρία. Δεν έχω την ανάγκη τους. Αντίθετα, αυτές νομίζω πως έχουν τη δική μου. Εξάλλου, ένας άντρας δεν είναι ποτέ μόνος.

(Παύση. Η Μαρία γυρίζει αλλού το πρόσωπό της.)

ΜΑΡΙΑ: Συγχώρεσέ με, ίσως να ’χεις δίκιο. Δεν έχω εμπιστοσύνη σε τίποτα από τότε που ήρθαμε σ’ αυτή τη χώρα, κι άδικα ψάχνω να βρω ένα πρόσωπο ευτυχισμένο. Η Ευρώπη είναι τόσο θλιβερή. Από τότε που ήρθαμε εδώ, δε σε είδα να χαμογελάς κι εγώ έχω γίνει καχύποπτη. Αχ! γιατί ν’ αφήσω την πατρίδα μου; Πάμε να φύγουμε, Γιαν, δε βρίσκεται εδώ η ευτυχία.

ΓΙΑΝ: Δεν ήρθαμε να βρούμε εδώ την ευτυχία. Την ευτυχία την έχουμε.

ΜΑΡΙΑ, ορμητικά: Γιατί δε μας αρκεί η ευτυχία;

ΓΙΑΝ: Η ευτυχία δεν είναι το παν. Οι άνθρωποι έχουν τα καθήκοντά τους και το δικό μου είναι να ξαναβρώ τη μητέρα μου, την πατρίδα μου.

(Η Μαρία κάνει μια χειρονομία. Ο Γιαν τη σταματά. Ακούνε βήματα. Ο γέρος περνά μπροστά στο παράθυρο.)

ΓΙΑΝ: Έρχονται. Σε παρακαλώ, Μαρία, φύγε.

ΜΑΡΙΑ: Βήματα σαν κι αυτά, δεν είναι δυνατόν.

ΓΙΑΝ, ενώ τα βήματα πλησιάζουν: Κάτσε ’κεί. (Τη σπρώχνει πίσω απ’ την πόρτα.)

ΣΚΗΝΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

Η πόρτα στο βάθος ανοίγει. Ο γέρος διασχίζει το δωμάτιο χωρίς να δει τη Μαρία και βγαίνει απ' την πόρτα που οδηγεί έξω.

ΓΙΑΝ: Και τώρα, πήγαινε γρήγορα. Βλέπεις η τύχη είναι με το μέρος μου.

ΜΑΡΙΑ: Θέλω να μείνω. Θα σωπάσω και θα περιμένω κοντά σου ως ότου σε αναγνωρίσουν.

ΓΙΑΝ: Όχι, θα με προδώσεις.

(Γυρίζει το κεφάλι της αλλού, μετά ξαναγυρίζει κοντά του και τον κοιτάζει κατά πρόσωπο.)

ΜΑΡΙΑ: Πάνε πέντε χρόνια που παντρευτήκαμε.

ΓΙΑΝ: Σε λίγο συμπληρώνονται πέντε χρόνια.

ΜΑΡΙΑ, χαμηλώνοντας το βλέμμα της: Είναι η πρώτη νύχτα που χωρίζουμε. (Σιωπάει, τον κοιτάζει ξανά.) Λγάπησα τα πάντα σε σένα, ακόμα κι αυτά που δεν καταλάβαινα και ξέρω πως κατά βάθος δε θα σε ήθελα διαφορετικό. Δεν ήμουνα ποτέ δυσάρεστη. Αλλά τώρα

αυτό το άδειο κρεβάτι νομίζω πως θα μας χωρίσει.

ΓΙΑΝ: Πώς μπορείς ν' αμφιβάλλεις για την αγάπη μου.

ΜΑΡΙΑ: Α! δεν αμφιβάλλω. Μα, εσύ έχεις την αγάπη σου, τα όνειρά σου, τα καθήκοντά σου. Μου ξεφεύγεις τόσο συχνά. Κι έτσι είναι σα να ξεκουράζεσαι κοντά μου. Μα εγώ δεν μπορώ να ξεκουράζομαι κοντά σου, κι απόψε (πέφτει απάνω του κλαίγοντας) αυτό το βράδυ δεν μπορώ να το υποφέρω.

ΓΙΑΝ, σφίγγοντάς την απάνω του: Κάνεις σαν παιδί.

ΜΑΡΙΑ: Βέβαια, κάνω σαν παιδί. Μα είμαστε τόσο ευτυχημένοι εκεί κάτω, και δεν είναι από λάθος μου που αυτά τα βράδια εδώ με φοβίζουν. Δε θέλω να μ' αφήσεις μόνη.

ΓΙΑΝ: Δε θα σ' αφήσω για πολύ. Κατάλαβε λοιπόν, Μαρία, πως πρέπει να κρατήσω το λόγο μου.

ΜΑΡΙΑ: Ποιο λόγο;

ΓΙΑΝ: Αυτόν που έδωσα στον εαυτό μου, όταν κατάλαβα πως η μητέρα μου με χρειαζόταν.

ΜΑΡΙΑ: Άλλος είναι ο λόγος που πρέπει να κρατήσεις.

ΓΙΑΝ: Ποιος;

ΜΑΡΙΑ: Αυτός που έδωσες την ημέρα που υποσχέθηκες να ζήσεις μαζί μου.

ΓΙΑΝ: Νομίζω πως μπορώ όλα να τα συμβιάσω. Αυτό

που ζητώ τώρα είναι ασήμαντο. Δεν είναι ένα καπρίτσιο. Μια βραδιά και μια νύχτα για να δοκιμάσω, να προσανατολιστώ, να γνωρίσω καλύτερα αυτές που αγαπώ και να τις κάνω ευτυχισμένες.

ΜΑΡΙΑ, κουνώντας το κεφάλι: Πάντα ο χωρισμός είναι δύσκολος για δυο ανθρώπους που αγαπιούνται όπως πρέπει.

ΓΙΑΝ: Αγρίμι, το ξέρεις πως σ' αγαπώ όπως πρέπει.

ΜΑΡΙΑ: Όχι, οι άντρες δεν ξέρουν ν' αγαπούν. Τίποτα δεν τους ικανοποιεί. Ξέρουν μόνο να ονειρεύονται, να σκέφτονται τα νέα τους καθήκοντα, να ζητούν καινούργιες χώρες, καινούργιες κατοικίες. Ενώ εμείς ξέρουμε πως πρέπει να τους αγαπάμε, να μοιραζόμαστε το ίδιο μ' αυτούς κρεβάτι, να τους δίνουμε το χέρι, να τρέμουμε με την απουσία τους. Όταν αγαπάς, δεν ονειρεύεσαι τίποτα.

ΓΙΑΝ: Τι γυρεύεις εδώ; Θέλω μόνο να ξαναβρώ τη μητέρα μου, να τη βοηθήσω, να την κάνω ευτυχισμένη. Όσο για τα όνειρα ή τα καθήκοντα πρέπει να τα δεχτώ όπως είναι. Δε θα ήμουν τίποτα χωρίς αυτά κι εσύ θα μ' αγαπούσες λιγότερο.

ΜΑΡΙΑ, γυρίζοντάς του απότομα την πλάτη: Μπορείς να με πείσεις με τα λογικά επιχειρήματά σου, όμως εγώ

θα κλείσω τ' αυτιά μου για να μην ακούω αυτή τη φωνή που δε μοιάζει καθόλου με τη φωνή της αγάπης. ΓΙΑΝ, κάθεται πίσω της: Λς τ' αφήσουμε αυτά, Μαρία. Θέλω να μ' αφήσεις μόνο εδώ, για να δω τα πράγματα πιο καθαρά. Δεν είναι και τόσο τρομερό αυτό. Σπουδαίο πράγμα είναι να κοιμηθώ ένα βράδυ κάτω απ' την ίδια στέγη με τη μητέρα μου; Τα υπόλοιπα θα τ' αφήσουμε στο χέρι του Θεού. Ο Θεός ξέρει ακόμα πως δεν πρόκειται να σε ξεχάσω. Δεν μπορεί να ζει κανείς ευτυχισμένος στην εξορία και στη λησμονιά. Δεν μπορεί να μείνει πάντα ένας ξένος. Θέλω να ξαναγυρίσω στην πατρίδα μου, να κάνω ευτυχισμένους αυτούς που αγαπώ. Δεν επιδιώκω τίποτα περισσότερο.

ΜΑΡΙΑ: Ναι, μα η μέθοδός σου δεν είναι η καλύτερη. Μπορείς να τα κανονίσεις όλ' αυτά χρησιμοποιώντας τις πιο απλές λέξεις.

ΓΙΑΝ: Είναι καλή, αφού μ' αυτήν θα μάθω αν έχω δίκιο ή άδικο να ονειρεύομαι.

ΜΑΡΙΑ: Εύχομαι να 'ναι έτσι και να 'χεις δίκιο. Όμως εγώ δεν ονειρεύομαι τίποτ' άλλο από αυτή τη χώρα που 'μαστε ευτυχισμένοι και δεν είχα κανένα άλλο καθήκον έξω από σένα.

ΓΙΑΝ: Άφησέ με. Θα βρω τις κατάλληλες λέξεις.

ΜΑΡΙΑ, εγκαλείποντάς τον: Χμ! Εξακολουθείς να ονειρεύεσαι. Τι σημασία έχει αν μ' αγαπάς! Λκόμα κι αν δε συμφωνώ μαζί σου, από συνήθεια δεν μπορώ να αισθάνομαι δυστυχισμένη όταν είμαι κοντά σου. Θα κάνω υπομονή. Θα περιμένω μέχρι να πέσεις από τα σύννεφα: και τότε θα 'ρθει η σειρά μου. Αν σήμερα είμαι δυστυχισμένη είναι γιατί είμαι σίγουρη για την αγάπη σου και βέβαιη πως αυτή τη στιγμή είσαι έτοιμος να με διώξεις. Γι' αυτό η αγάπη του άντρα σου ξεσκίζει τα σωθικά. Δεν μπορούν να κρατήσουν αυτό που προτιμούν.

ΓΙΑΝ, παίρνοντας το πρόσωπό της στα χέρια του και χαμογελώντας της: Αυτό είναι αλήθεια, Μαρία. Μα κοίταξέ με. Δεν απειλούμαι από κανέναν. Απλώς, με εμπιστεύεσαι μια νύχτα μόνο στη μητέρα μου και στην αδερφή μου. Δεν είναι τόσο φοβερό.

ΜΑΡΙΑ, φεύγοντας από κοντά του: Τότε, αντίο, μακάρι η αγάπη μου να σε προστατεύει. (Πηγαίνει μπροστά στην πόρτα και του δείχνει τα άδεια χέρια της.) Κοίτα πως είμαι απογυμνωμένη. Πας ν' ανακαλύψεις την αλήθεια και μ' αφήνεις να περιμένω. (Διστάζει. Φεύγει.)

ΣΚΙΝΗ ΠΕΜΠΤΗ

Ο Γιαν κάθεται. Μπαίνει ο γερούπηρέτης που κρατά την πόρτα ανοιχτή για να περάσει η Μάρθα και βγαίνει αμέσως.

ΓΙΑΝ: Καλημέρα σας. Έρχομαι για το δωμάτιο.

ΜΑΡΘΑ: Ξέρω. Το ετοιμάζουν. (Πρέπει όμως πρώτα να γράψω τα στοιχεία σας στα βιβλία. Πάει να πάρει το βιβλίο και γυρίζει αμέσως.)

ΓΙΑΝ: Ο υπηρέτης σας είναι πολύ παράξενος.

ΜΑΡΘΑ: Κάνει πάντα αυτό που πρέπει να κάνει.

ΓΙΑΝ: Δε μοιάζει με τους άλλους. Μήπως είναι μουγκός;

ΜΑΡΘΑ: Δεν είν' αυτό.

ΓΙΑΝ: Μιλάει λοιπόν;

ΜΑΡΘΑ: Όσο λιγότερο γίνεται και μόνο όταν είναι ανάγκη.

ΓΙΑΝ: Πάντως, δε φαίνεται ν' ακούει αυτά που του λένε.

ΜΑΡΘΑ: Δεν μπορεί να πει κανείς πως είναι κουφός, απλώς δεν ακούει πολύ καλά. Το επίθετό σας και τ' όνομά σας, κύριε.

ΓΙΑΝ: Χάζεκ, Καρλ.

ΜΑΡΘΑ: Καρλ. Αυτό είν' όλο;

ΓΙΑΝ: Ναι, αυτό.

ΜΑΡΘΑ: Ημερομηνία και τόπος γεννήσεως.

ΓΙΑΝ: Είμαι τριάντα οκτώ ετών.

ΜΑΡΘΑ: Πού γεννηθήκατε;

ΓΙΑΝ, διστακτικά: Στη Βοημία.

ΜΑΡΘΑ: Επάγγελμα;

ΓΙΑΝ: Χωρίς επάγγελμα.

ΜΑΡΘΑ: Πρέπει να 'ναι κανείς ή πολύ πλούσιος ή πολύ φτωχός για να ζει χωρίς επάγγελμα.

ΓΙΑΝ, χαμογελώντας: Δεν είμαι πολύ φτωχός και είμαι υπερήφανος γι' αυτό.

ΜΑΡΘΑ, σε άλλο τόνο: Είστε Τσέχος, φυσικά.

ΓΙΑΝ: Ασφαλώς.

ΜΑΡΘΑ: Η μόνιμη κατοικία;

ΓΙΑΝ: Στη Βοημία.

ΜΑΡΘΑ: Κι ερχόσαστε από εκεί;

ΓΙΑΝ: Όχι, έρχομαι από την Αφρική. (Σα να μην κατάλαβε η Μάρθα.) Από την άλλη μεριά της θάλασσας.

ΜΑΡΘΑ: Ξέρω. (Παύση.) Πηγαίνετε συχνά εκεί;

ΓΙΑΝ: Αρκετά συχνά.

ΜΑΡΘΑ, ονειρεύεται μια στιγμή: Και ο προορισμός σας;

ΓΙΑΝ: Δεν ξέρω. Αυτό εξαρτάται από πολλά πράγματα.

ΜΑΡΘΑ: Θέλετε να εγκατασταθείτε εδώ;

ΓΙΑΝ: Δεν ξέρω. Εξαρτάται από το τι θα βρω εδώ.

ΜΑΡΘΑ: Καλά, μα, δε σας περιμένει κανείς;

ΓΙΑΝ: Όχι, κανείς.

ΜΑΡΘΑ: Υποθέτω πως θα 'χετε μαζί σας ταυτότητα.

ΓΙΑΝ: Ναι, μπορώ να σας τη δείξω.

ΜΑΡΘΑ: Δεν υπάρχει λόγος. Αρκεί να ξέρω αν πρόκειται για διαβατήριο ή αστυνομική ταυτότητα.

ΓΙΑΝ, διστακτικά: Διαβατήριο. Να το. Θέλετε να το δείτε;

(Η Μάρθα το παίρνει στα χέρια και πάει να το διαβάσει, μα ο γεροϋπηρέτης εμφανίζεται στην πόρτα.)

ΜΑΡΘΑ: Όχι, δε σε φώναξα. (Ο υπηρέτης βγαίνει. Η Μάρθα επιστρέφει στο Γιαν το διαβατήριο, χωρίς να το διαβάσει.) Όταν πηγαίνετε εκεί κάτω, μένετε κοντά στη θάλασσα.

ΓΙΑΝ: Ναι.

(Η Μάρθα σηκώνεται, κάνει να βάλει στη θέση του το βιβλίο, μετά μετανοεί και το κρατά ανοιχτό μπροστά της.)

ΜΑΡΘΑ, *αυστηρά*: Α ξέχασα! Έχετε οικογένεια;
 ΓΙΑΝ: Είχα. Πάει όμως καιρός που την άφησα.
 ΜΑΡΘΑ: Όχι, θέλω να πω: «Είστε παντρεμένος;»
 ΓΙΑΝ: Γιατί ρωτάτε; Σε κανένα άλλο ξενοδοχείο δε μου έκαναν αυτή την ερώτηση.
 ΜΑΡΘΑ: Συμπεριλαμβάνεται στο ερωτηματολόγιο που μας δίνει η αστυνομική διεύθυνση.
 ΓΙΑΝ: Παράξενο. Ναι, είμαι παντρεμένος. Θα είδατε άλλωστε τη βέρα που φοράω.
 ΜΑΡΘΑ: Όχι, δεν την είδα. Μπορείτε να μου δώσετε τη διεύθυνση της γυναίκας σας;
 ΓΙΑΝ: Έμεινε στην πατρίδα της.
 ΜΑΡΘΑ: Α! εντάξει. (Κλείνει το βιβλίο της.) Θέλετε να σας σερβίρω κάτι μέχρι να ετομασθεί το δωμάτιό σας;
 ΓΙΑΝ: Όχι, θα περιμένω εδώ. Ελπίζω να μη σας ενοχλώ.
 ΜΑΡΘΑ: Γιατί να μ' ενοχλείτε; Αυτή η αίθουσα είναι για τους πελάτες.
 ΓΙΑΝ: Ναι, μα ένας πελάτης μόνος είναι καιμιά φορά πιο ενοχλητικός από μια μεγάλη συντροφιά.
 ΜΑΡΘΑ, ενώ τακτοποιεί το δωμάτιο: Γιατί; Πιστεύω πως δε θα 'χετε σκοπό να μου αραδιάσετε ιστορίες. Δεν προσφέρουμε καιμιά χαρά στους πελάτες μας. Όπως θα διαπιστώσετε, διαλέξατε ένα ήσυχο πανδοχείο. Δεν

έρχεται σχεδόν κανείς.
 ΓΙΑΝ: Δε θα πηγαίνουν καλά οι δουλειές σας.
 ΜΑΡΘΑ: Μειώθηκε βέβαια η είσπραξη, μα κερδίσαμε την ησυχία μας. Αυτή δεν πληρώνεται ποτέ αρκετά. Στο κάτω κάτω ένας καλός πελάτης αξίζει περισσότερο από τους θορυβώδεις θαμώνες. Αυτό που ζητάμε είναι ο καλός πελάτης.
 ΓΙΑΝ: Μα.. (διστάζει) για σας η ζωή δεν είναι ποτέ χαρούμενη; Δε νιώθετε καιμιά φορά πολύ μόνες;
 ΜΑΡΘΑ, *αντιμετωπίζοντάς τον απότομα*: Ακούστε, νομίζω πως χρειάζεται να σας προειδοποιήσω. Μπαίνοντας εδώ μέσα δεν έχετε παρά τα δικαιώματα ενός πελάτη. Σ' ανταμοιβή δέχεστε τα πάντα από μας. Θα σας περιποιηθούμε καλά και δε φαντάζομαι να παραπονεθείτε μια μέρα για την υποδοχή μας. Δεν έχετε το δικαίωμα ν' ανησυχείτε για τη μοναξιά μας, όπως δεν πρέπει να φοβάστε μήπως μας ενοχλήσετε με το να είστε απαιτητικός ή όχι. Πάρτε τα δικαιώματα ενός πελάτη και τίποτα περισσότερο.
 ΓΙΑΝ: Σας ζητώ συγγνώμη. Ήθελα να σας δείξω τη συμπάθειά μου κι όχι να σας λυπήσω. Μου φάνηκε πως δεν είμαστε τόσο ξένοι ο ένας στον άλλον.
 ΜΑΡΘΑ: Νομίζω πως χρειάζεται να σας πω πως δε με

λυπήσατε ούτε φυσικά και το αντίθετο. Μου φαίνεται ότι επιμεινάτε σ' ένα ύφος που δε σας ταιριάζει και θα προσπαθήσω να σας το αποδείξω. Σας βεβαιώνω πως το κάνω χωρίς κόπο. Θα 'ναι προτιμότερο να κρατήσουμε τις αποστάσεις, έτσι δεν είναι; Αν συνεχίσετε να μην κρατάτε τη θέση που ταιριάζει σ' έναν πελάτη, θ' αρνηθούμε να σας δεχτούμε στο πανδοχείο μας. Αν όμως, όπως φαντάζομαι, θελήσετε να καταλάβετε πως δυο γυναίκες που σας νοικιάζουν ένα δωμάτιο δεν είναι αναγκασμένες να σας δεχτούν στο περιβάλλον τους, τότε, όλα θα πάνε καλά.

ΓΙΑΝ: Ασφαλώς. Θα ήμουν ασυγχώρητος, αν σας άφηνα να νομίζετε το αντίθετο.

ΜΑΡΘΑ: Δεν είστε ο πρώτος που προσπάθησε να πάρει αυτό το ύφος κι ούτε υπάρχει κανένα κακό σ' αυτό. Τώρα, νομίζω πως μίλησα αρκετά καθαρά για ν' αποφύγουμε κάθε σύγχυση.

ΓΙΑΝ: Πράγματι, μιλήσατε καθαρά και νομίζω πως δεν έχω τίποτ' άλλο να προσθέσω... για την ώρα...

ΜΑΡΘΑ: Γιατί; Κανείς δε σας εμποδίζει να πάρετε τα δικαιώματα που έχουν όλοι οι πελάτες.

ΓΙΑΝ: Και ποια είν' αυτά;

ΜΑΡΘΑ: Οι περισσότεροι μας μιλούν για όλα, τα ταξίδια

τους, την πολιτική. Αυτό που ζητάμε είναι να μη μιλούν για μας τις ίδιες. Μερικοί μας μίλησαν για το άτομό τους και την ιδιωτική τους ζωή. Κι ύστερα μέσα στα καθήκοντά μας για τα οποία πληρωνόμαστε είναι και ν' ακούμε όλ' αυτά. Μα, όπως είναι φυσικό, η τιμή δεν περιλαμβάνει και την υποχρέωση ν' απαντάμε και στις ερωτήσεις τους. Αν και η μητέρα το κάνει καμιά φορά έτσι αδιάφορα, εγώ αρνούμαι πάντα. Αν τα καταλάβετε όλ' αυτά, όχι μόνο θα είμαστε σύμφωνοι, αλλά θα δείτε πως έχετε ακόμα πολλά να μας πείτε κι ίσως ανακαλύψετε κάποια ευχαρίστηση, αφού θα έχετε κάποιον να σας ακούει όταν μιλάτε για τον εαυτό σας.

ΓΙΑΝ: Δυστυχώς, δεν ξέρω να μιλάω για τον εαυτό μου, μετά απ' όλ' αυτά δε θα 'ταν και χρήσιμο. Αν η διαμονή μου εδώ είναι σύντομη, δε θα 'χετε την ευκαιρία να με γνωρίσετε. Κι αν μείνω για πολύ, δε θα σας δοθεί η ευκαιρία να μάθετε ποιος είμαι, αφού δε θα σας μιλώ.

ΜΑΡΘΑ: Ελπίζω να μη μου κρατήσετε κακία γι' αυτά που σας είπα. Βρίσκω πάντα την ευκαιρία να δείχνω τα πράγματα όπως είναι, και δεν μπορούσα να σας αφήσω να συνεχίσετε σ' έναν τόνο, που στο τέλος, θα βλάψει τα συμφέροντά μας. Αυτό που λέω είναι λογικό. Αφού χτες κιόλας δεν υπήρχε τίποτα κοινό μεταξύ μας, δεν

υπάρχει λοιπόν κανένας λόγος, έτσι ξαφνικά να βρισκόμαστε κάτω απ' την ίδια στέγη.

ΓΙΑΝ: Γιατί να σας κρατήσω κακία. Ξέρω πως η οικειότητα δεν αυτοσχεδιάζεται. Πρέπει να μεσολαβήσει αρκετός χρόνος. Αν τώρα όλα σας φαίνονται καθαρά ανάμεσά μας, πρέπει να αισθάνομαι χαρούμενος γι' αυτό.

(Μπαίνει η μητέρα.)

ΣΚΗΝΗ ΕΚΤΗ

ΜΗΤΕΡΑ: Καλημέρα σας, κύριε, το δωμάτιό σας είναι έτοιμο.

ΓΙΑΝ: Σας ευχαριστώ πολύ, κυρία μου.

(Η μητέρα κάθεται.)

ΜΗΤΕΡΑ, στη Μάρθα: Συμπλήρωσε την καρτέλα;

ΜΑΡΘΑ: Ναι.

ΜΗΤΕΡΑ: Μπορώ να δω; Με συγχωρείτε, κύριε, αλλά η αστυνομία δεν αστειεύεται. Έτσι σταθείτε, η κόρη μου παρέλειψε να σημειώσει αν ήρθατε εδώ για λόγους υγείας, για δουλειές ή για ταξίδι αναψυχής.

ΓΙΑΝ: Υποθέτω πως πρόκειται για ταξίδι αναψυχής.

ΜΗΤΕΡΑ: Με αφορμή την αυλή μας, χωρίς αμφιβολία.

Λένε πολλά καλά για την αυλή μας.

ΓΙΑΝ: Πράγματι, μου μίλησαν γι' αυτήν. Εξάλλου ήθελα πολύ να ξαναδώ αυτό το μέρος απ' όπου φύλαξα τις καλύτερές μου εντυπώσεις.

ΜΑΡΘΑ: Μείνατε κι άλλοτε εδώ;

ΓΙΑΝ: Όχι, μα, πάει καιρός που είχα την ευκαιρία να περάσω από εδώ. Μου 'μεινε όμως αξέχαστο.

ΜΗΤΕΡΑ: Κι όμως είναι ένα τόσο μικρό χωριό.

ΓΙΑΝ: Αυτό είναι αλήθεια, μα τ' αγαπώ πολύ, πώς να σας το πω, αισθάνομαι λίγο σαν στο σπίτι μου εδώ.

ΜΗΤΕΡΑ: Θα μείνετε πολύ καιρό εδώ;

ΓΙΑΝ: Δεν ξέρω, θα σας φανεί παράξενο, μα αλήθεια δεν ξέρω. Για να μείνεις σ' ένα μέρος πρέπει να υπάρχουν λόγοι - φιλίες, απλές γνωριμίες. Αν όχι, γιατί να μείνεις περισσότερο απ' ότι θα 'μενες κάπου αλλού. Λοιπόν, είναι φυσικό να μην ξέρω ακόμα τι θα κάνω.

ΜΑΡΘΑ: Αυτό δε λέει τίποτα.

ΓΙΑΝ: Ναι, μα δεν μπορώ να πω τίποτ' άλλο.

ΜΗΤΕΡΑ: Καλά, όπως βλέπω γρήγορα θα βαρεθείτε.

ΓΙΑΝ: Α! όχι! η καρδιά μου είναι πιστή κι όταν μου δίνουν την ευκαιρία αποκτώ πολύ γρήγορα αναμνήσεις.

ΜΑΡΘΑ, ανυπόμονα: Η καρδιά δεν έχει καμιά σχέση μ' αυτά.

ΓΙΑΝ, στη μητέρα δείχνοντας πως δεν άκουσε τα λόγια της Μάρθας: Φαίνεστε πολύ κουρασμένη. Μένετε πολύ καιρό σ' αυτό το ξενοδοχείο;

ΜΗΤΕΡΑ: Χρόνια και χρόνια. Τόσα που δε θυμάμαι από τότε. Ξέχασα κιόλας πως ήμουν τότε. Ίσως να 'μουνα σαν την κόρη μου.

ΜΑΡΘΑ: Μητέρα, δεν υπάρχει λόγος να διηγείται τέτοια

πράγματα.

ΜΗΤΕΡΑ: Αλήθεια, Μάρθα.

ΓΙΑΝ, πολύ γρήγορα: Αφήστε τα αυτά λοιπόν. Καταλαβαίνω τα αισθήματά σας, κυρία μου. Ίσως όλα να 'ταν διαφορετικά, αν είχατε στο πλάι έναν άντρα να σας βοηθάει.

ΜΗΤΕΡΑ: Ω! Ναι! Είχα κάποτε, μα τότε είχαμε τόσα πολλά να κάνουμε που μόλις τα προλαβαίναμε οι δυο μας. Κι έτσι καθώς δεν έμενε καιρός να σκεφτούμε ο ένας τον άλλον, τον ξέχασα πριν ακόμα πεθάνει.

ΓΙΑΝ: Ναι, καταλαβαίνω. Μα ... (διστάζει) ένα γιο που θα μπορούσε να σας βοηθήσει ίσως να μην τον έχετε ξεχάσει ακόμα.

ΜΑΡΘΑ: Μητέρα, μας περιμένουνε πολλές δουλειές.

ΜΗΤΕΡΑ: Ένα γιο! Ω! Είμαι πολύ γριά! Και οι γριές ξεχνούν ν' αγαπούν ακόμα και το γιο τους. Η καρδιά φθείρεται με το πέρασμα του χρόνου, κύριε.

ΓΙΑΝ: Είναι αλήθεια, μα δεν ξεχνάει ν' αγαπά.

ΜΑΡΘΑ, μπαίνει ανάμεσά τους, αποφασιστικά: Ένας γιος που θα 'μπαινε εδώ θα 'βρισκε ό,τι κι οποιοσδήποτε πελάτης. Μια καλοπροαίρετη αδιαφορία. Όσοι έρχονται εδώ πληρώνουν το δωμάτιο, παίρνουν το κλειδί και δεν κάθονται ν' ανοίξουν την καρδιά τους.

ΜΗΤΕΡΑ: Άστ' αυτά τώρα.

ΓΙΑΝ: Και μένουν πολύ καιρό εδώ;

ΜΑΡΘΑ: Μερικοί ναι, κι εμείς κάνουμε το παν για να μείνουν. Άλλοι όμως που 'ναι λιγότερο πλούσιοι φεύγουν την άλλη μέρα χωρίς εμείς να έχουμε κάνει τίποτα γι' αυτούς.

ΓΙΑΝ: Έχω πολλά χρήματα κι επιθυμώ να μείνω αρκετό καιρό στο ξενοδοχείο σας, αν φυσικά με δέχεστε. Α! Ξέχασα να σας πω πως μπορώ να σας πληρώσω προκαταβολικά.

ΜΗΤΕΡΑ: Ω! δεν είναι αυτό που ζητάμε.

ΜΑΡΘΑ: Αν είστε πλούσιος τόσο το καλύτερο. Μη μιλάτε όμως άλλο για την καρδιά σας. Δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα γι' αυτήν. Ο τόνος σας με κουράζει, μπορείτε να πηγαίνετε στο δωμάτιό σας. Ορίστε το κλειδί σας. Και μην ξεχνάτε πως βρισκόσαστε σ' ένα σπίτι όπου δεν μπορείτε να κάνετε λόγο για την καρδιά. Τα γκρίζα χρόνια που πέρασαν έκαναν αυτό το σπίτι ψυχρό, τόσο που δεν ξέρουμε τι θα πει συμπάθεια. Σας το ξαναλέω, δεν υπάρχει τίποτα το οικείο εδώ μέσα. Θα 'χετε ό,τι προσφέρουμε σ' όλους τους σπάνιους πελάτες μας κι αυτό που τους προσφέρουμε δεν έχει καμιά σχέση με την καρδιά. Πάρτε το κλειδί σας, (του το

δίνει) και μην ξεχνάτε αυτό: σας δεχόμαστε από συμφέρον, κι αν σας καταφέρουμε να μείνετε περισσότερο, θα 'ναι πάλι από συμφέρον.

(Αυτός παίρνει το κλειδί, εκείνη βγαίνει απ' το δωμάτιο, ενώ αυτός την κοιτάζει.)

ΜΗΤΕΡΑ: Μην της δίνετε μεγάλη σημασία, κύριε. Είναι βέβαια μερικά πράγματα που δεν μπορεί να τα υποφέρει.

(Η μητέρα σηκώνεται κι αυτός θέλει να τη βοηθήσει.)

Άφησέ με, παιδί μου, δεν είμαι και ανάπηρη. Βλέπεις αυτά τα χέρια; Έχουν ακόμα τόση δύναμη όση χρειάζεται για να σηκώσουν το βάρος ενός άντρα.

(Παύση. Αυτός κοιτάζει το κλειδί.)

Βλέπω πως τα λόγια μου σας κάνουν σκεπτικό!

ΓΙΑΝ: Όχι, συγχωρέστε με, δεν τ' άκουσα καλά τα λόγια σας. Μα γιατί με είπατε «παιδί σας»;

ΜΗΤΕΡΑ: Α! Είμαι λίγο ταραγμένη, αυτό είν' όλο. Δεν ήταν πάντως από οικειότητα, πιστέψτε με. Ήταν μάλ-

λον ένας τρόπος του λέγειν.

ΓΙΑΝ: Καταλαβαίνω. (Παύση.) Μπορώ ν' ανέβω στο δωμάτιό μου.

ΜΗΤΕΡΑ: Περάστε, κύριε. Ο γεροϋπηρέτης σας περιμένει στο διάδρομο. (Ο Γιάν την κοιτάζει και δείχνει πως κάτι θέλει να της πει.) Θέλετε τίποτα;

ΓΙΑΝ, διστακτικά: Όχι, κυρία. Μα... Σας ευχαριστώ που με δεχτήκατε.

ΣΚΗΝΗ ΕΒΔΟΜΗ

Η μητέρα μένει μόνη. Κάθεται ξανά, ακουμπά τα χέρια της πάνω στο τραπέζι και τα παρατηρεί.

ΜΗΤΕΡΑ: Γιατί να του μιλήσω για τα χέρια μου; Ίσως να καταλάβαινε αυτό που του είπε η Μάρθα αν τα κοίταζε. Αν καταλάβαινε, θα έφευγε. Δεν κατάλαβε λοιπόν τίποτα. Θέλει να πεθάνει. Κι εγώ αυτό που θέλω τώρα, είναι να φύγει για να μπορέσω να γείρω και να κοιμηθώ αυτή τη νύχτα. Γέρασα! Γέρασα πολύ για να μπορώ να φέρω τα χέρια μου γύρω απ' τους αστραγάλους του και να κρατήσω την ισορροπία του κορμιού του, στο μάκρος του δρόμου που πάει για το πιτάμι. Είμαι πολύ γριά γι' αυτήν την τελευταία προσπάθεια που θα τον ρίξει στο νερό και που θα μ' αφήσει με κυμμένη την ανάσα, με τα χέρια άδεια κι αδύναμα, ακόμα και για να σκουπίσουν τις πιτσίλες που θα πεταχτούν στο πρόσωπό μου τη στιγμή που θα πέφτει στο νερό. Γέρασα πολύ! Λοιπόν! Το θύμα είναι έτοιμο. Πρέπει να του δώσω τον

ύπνο που επιθυμούσα για τον εαυτό μου απόψε. Και...

(Μπαίνει ξαφνικά η Μάρθα.)

ΣΚΗΝΗ ΟΓΔΟΗ

ΜΑΡΘΑ: Τι κάθεται και σκέφτεσαι, αφού ξέρεις, μας περιμένουν πολλές δουλειές.

ΜΗΤΕΡΑ: Σκεφτόμουν αυτόν τον άνθρωπο ή τον εαυτό μου μάλλον σκεφτόμουν.

ΜΑΡΘΑ: Καλύτερα να σκέφτεσαι το αύριο. Προσγειώσου.

ΜΗΤΕΡΑ: Προσγειώσου, η λέξη που χρησιμοποιούσε ο πατέρας σου, Μάρθα. Μα θα 'θελα να 'μωνα σίγουρη πως είναι η τελευταία φορά που αναγκαζόμαστε να είμαστε προσγειωμένες. Παράξενο! Ο πατέρας σου το έλεγε όταν ήθελε να βγάλει το φόβο του χωροφύλακα, εσύ το λες για να εξαφανίσεις την επιθυμία για τιμότητα.

ΜΑΡΘΑ: Ύπνος είναι αυτό που σου χρειάζεται κι όχι τιμότητα. Ανάβαλε γι' αύριο την κούραση.

ΜΗΤΕΡΑ: Έχεις δίκιο. Όμως πρέπει να ομολογήσεις πως αυτός ο ταξιδιώτης δε μοιάζει καθόλου με τους άλλους.

ΜΑΡΘΑ: Ναι, είναι πιο αφηρημένος και υπερβολικά αφελής. Τι θα γινόταν ο κόσμος, αν οι καταδικασμένοι ομολο-

γούσαν τα βάσανά τους στους δημίους τους. Η αρχή αυτή δεν είναι καθόλου καλή. Κι ύστερα η αδιακρισία του μ' εξοργίζει. Να τελειώνουμε λοιπόν μια ώρα αρχύτερα.

ΜΗΤΕΡΑ: Όχι, δεν το θέλω αυτό. Άλλοτε δεν τρέφαμε ούτε οργή ούτε οίκτο για τη δουλειά μας και είχαμε την απαιτούμενη αδιαφορία. Σήμερα εγώ είμαι πολύ κουρασμένη κι εσύ έγινες πολύ ευέξαπτη. Πρέπει λοιπόν να επιμένουμε όταν τα πράγματα πάνε άσχημα, και να περάσουμε πάνω απ' όλα μόνο και μόνο για λίγα χρήματα;

ΜΑΡΘΑ: Όχι για τα χρήματα, μα για λίγη λησμονιά μακριά από εδώ, για ένα σπίτι κοντά στη θάλασσα. Αν εσένα σε κούρασε η ζωή, εγώ κοντεύω να πεθάνω απ' την πλήξη, δεν μπορώ να υποφέρω ούτε μια μέρα ακόμα αυτή την κατάσταση. Περισεύουμε εμείς οι δυο απ' αυτό το πανδοχείο, κι εσύ γέρασες και το μόνο που θέλεις είναι να κλείσεις τα μάτια σου, όμως εγώ που νιώθω ακόμα μες στην καρδιά μου τον πόθο των είκοσί μου χρόνων, θέλω να φύγω και για να το κατορθώσω () αγωνιστώ με όλη μου τη δύναμη. Πρέπει να με βοηθήσεις να βρω τον κόσμο μου, εσύ που μ' έφερες σ' έναν τόπο γεμάτο σύννεφα, μακριά απ' τον ήλιο που τόσο λαχταρώ.

ΜΗΤΕΡΑ: Δεν ξέρω, Μάρθα, μα νομίζω πως θα 'ταν προτιμότερο για μένα να ξεχαστώ απ' όλους, όπως ξεχάστηκα απ' τον αδερφό σου, παρά να σ' ακούω να μιλάς έτσι.

ΜΑΡΘΑ: Συγχώρεσέ με. Ξέρεις καλά πως δεν έχω σκοπό να σε πληγώσω. (Με ύφος άγριο.) Γιατί, τι θα έκανα αν δεν είχα κι εσένα πλάι μου, τι θα γινόμουν μακριά σου; Εγώ δε θα μπορούσα ποτέ να σε ξεχάσω κι αν καμιά φορά το βάρος της ζωής με κάνει να μη σου δείχνω το σεβασμό που σου οφείλω, σου ζητώ να με συγχωρέσεις.

ΜΗΤΕΡΑ: Είσαι καλό κορίτσι, Μάρθα. Καταλαβαίνω βέβαια πως υπάρχουν πράγματα που δεν μπορεί να τα καταλάβει μια γριά όπως εγώ. Μα θέλω να επωφεληθώ απ' αυτή τη στιγμή για να σου πω, εδώ και λίγη ώρα προσπαθώ να σου πω: όχι απόψε...

ΜΑΡΘΑ: Τι; Θα περιμένουμε ως αύριο; Ξέρεις καλά πως ποτέ δεν ενεργήσαμε έτσι, πως δεν πρέπει να του δοθεί καιρός να δει κόσμο, πως πρέπει να ενεργήσουμε τώρα που τον έχουμε στο χέρι μας.

ΜΗΤΕΡΑ: Δεν ξέρω. Μα όχι απόψε. Λς τον αφήσουμε κι αυτή τη νύχτα. Λς δώσουμε αυτή τη μικρή αναβολή. Ίσως να 'ναι αυτή που θα μας σώσει.

ΜΑΡΘΑ: Αυτό που λες είναι γελοίο. Αυτό που μπορείς να ελπίζεις είναι να κερδίσεις το δικαίωμα να κοιμηθείς όσο θέλεις. Αφού πρώτα δουλέψεις απόψε.

ΜΗΤΕΡΑ: Να κοιμηθώ; ναι, αυτή είναι η σωτηρία μου.

ΜΑΡΘΑ: Στ' ορκίζομαι, η σωτηρία μας βρίσκεται στα χέρια μας. Μητέρα, πρέπει ν' αποφασίσουμε. Ή απόψε ή ποτέ.

ΛΥΛΛΙΑ

ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΡΑΞΗ

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ

Στο δωμάτιο του Γιαν ενώ αρχίζει να σκοτεινιάζει. Ο Γιαν κοιτάζει απ' το παράθυρο.

ΓΙΑΝ: Η Μαρία έχει δίκιο, αυτή η ώρα είναι δύσκολη. (Παύση.) Τι να κάνει άραγε τώρα αυτή κλεισμένη στους τέσσερις τοίχους ενός ξενοδοχείου, με την καρδιά κλειστή, τα μάτια στεγνά, βυθισμένη στην πολυθρόνα της. Τα βράδια εκεί κάτω σου υπόσχονται ευτυχία. Ενώ εδώ, αντίθετα... (Κοιτάζει το δωμάτιο.) Λες είναι. Λνησυχώ χωρίς λόγο. Πρέπει κανείς να ξέρει τι θέλει, κι εγώ θέλω όλα να κανονιστούν μέσα σ' αυτό το δωμάτιο.

(Χτυπά απότομα η πόρτα. Μπαίνει η Μάρθα.)

ΜΑΡΘΑ: Ελπίζω να μη σας ενοχλώ, κύριε. Πρέπει ν' αλλάξω τις πετσέτες σας και το νερό.

ΓΙΑΝ: Μα νομίζω πως αυτό έγινε.

ΜΑΡΘΑ: Όχι, ο γεροϋπηρέτης το ξεχνά καμιά φορά.

ΓΙΑΝ: Δεν πειράζει. Πάντως δε μ' ενοχλείτε καθόλου.

ΜΑΡΘΑ: Γιατί δεν πειράζει;

ΓΙΑΝ: Γιατί νομίζω πως αυτό περιλαμβάνεται στη συμφωνία μας.

ΜΑΡΘΑ: Το βλέπετε και μόνος σας πως δε συμπεριφέρεστε σαν οποιοσδήποτε πελάτης.

ΓΙΑΝ, χαμογελώντας: Πρέπει να συνηθίσω. Δώστε μου λίγο χρόνο.

ΜΑΡΘΑ, ενώ εργάζεται: Σε λίγο φεύγετε, δε σας μένει λοιπόν καιρός για τίποτα.

(Αυτός γυρίζει το κεφάλι απ' την άλλη μεριά και κοιτάζει απ' το παράθυρο. Αυτή τον κοιτάζει ερευνητικά. Αυτός έχει πάντα την πλάτη γυρισμένη. Αυτή μιλά, ενώ τακτοποιεί τα πράγματα.)

Λυπάμαι, κύριε, μα αυτό το δωμάτιο δεν είναι καθόλου άνετο, όπως θα το επιθυμούσατε.

ΓΙΑΝ: Είναι όμως καθαρό κι αυτό έχει μεγαλύτερη σημασία. Εξάλλου φαίνεται να το 'χετε επισκευάσει τώρα τελευταία, έτσι δεν είναι;

ΜΑΡΘΑ: Ακριβώς. Πώς σας φαίνεται;

ΓΙΑΝ: Εξαιρετικό.

ΜΑΡΘΑ: Τέλος πάντων, πολλοί πελάτες παραπονούνται για την απουσία του τρεχούμενου νερού. Λέμε να βάλουμε κι από ένα κορδόνι πάνω από κάθε κρεβάτι για να μην είναι αναγκασμένοι εκείνοι που διαβάζουν ξαπλωμένοι να σηκώνονται για να γυρίσουν το διακόπτη.

ΓΙΑΝ, γυρίζει προς το μέρος της: Δεν είναι και τόσο ενοχλητικό. Εγώ ούτε που το πρόσεξα.

ΜΑΡΘΑ: Είσαστε πολύ επιεικής. Μ' ευχαριστεί που οι ατέλειες του πανδοχείου μας σας αφήνουν αδιάφορο. Υπάρχουν κι άλλες που κάποιους θα τους έκαναν να το βάλουν στα πόδια.

ΓΙΑΝ: Πρέπει να σας πω πως είστε πολύ παράξενη κοπέλα. Δε νομίζω πως είναι δουλειά του ξενοδόχου ν' απαριθμεί τις ατέλειες του ξενοδοχείου του. Θα 'λεγε κανείς πως μ' αυτά που μου λέτε είναι σα να θέλετε να με διώξετε.

ΜΑΡΘΑ: Δεν είναι ακριβώς αυτό που σκέφτηκα (αποφασιστικά) πάντως είν' αλήθεια πως η μητέρα μου κι εγώ διαστάζουμε κάπως να σας κρατήσουμε περισσότερο.

ΓΙΑΝ: Το κατάλαβα αμέσως πως δεν κάνατε τίποτα το ιδιαίτερο για να με κρατήσετε, μα δεν κατάλαβα το

γιατί. Δε φαντάζομαι να περνώ σαν κι αυτούς που προκαλούν τη δυσπιστία.

ΜΑΡΘΑ: Όχι, δεν είναι αυτό. Δε μοιάζετε με κακούργο. Ο λόγος είναι άλλος. Σε λίγο πρόκειται να εγκαταλείψουμε το ξενοδοχείο. Εδώ και λίγο καιρό, σχεδιάζουμε να το κλείσουμε, πράγμα εύκολο για μας, αφού σπάνια μας έρχονται πελάτες. Με τον ερχομό σας όμως καταλάβαμε πόσο δύσκολο μας είναι να αφήσουμε το παλιό μας επάγγελμα.

ΓΙΑΝ: Γι' αυτό θέλετε να με διώξετε;

ΜΑΡΘΑ: Σας το 'πα κι άλλοτε. Διστάζουμε, προπάντων εγώ διστάζω. Από μένα εξαρτώνται όλα, κι εγώ δεν ξέρω ακόμα τι πρέπει ν' αποφασίσω.

ΓΙΑΝ: Για κανένα λόγο δε θα 'θελα να σας γίνω βάρος, θα κάνω ό,τι θέλετε, μην το ξεχνάτε αυτό. Ίσως μείνω ακόμα μια - δυο μέρες ώσπου να τακτοποιήσω τις υποθέσεις μου κι ελπίζω να βρω εδώ την ησυχία και τη γαλήνη που μου χρειάζεται.

ΜΑΡΘΑ: Καταλαβαίνω την επιθυμία σας, πιστέψτε με, και, αν θέλετε, θα το σκεφτώ άλλη μια φορά.

(Παύση.) Κάνει ένα διστακτικό βήμα προς την πόρτα.

Θα επιστρέψετε στην πατρίδα σας;

ΓΙΑΝ: Ίσως.

ΜΑΡΘΑ: Είναι ωραία η πατρίδα σας;

ΓΙΑΝ, κοιτάζει απ' το παράθυρο: Ναι, πολύ ωραία.

ΜΑΡΘΑ: Έχω ακούσει πως εκεί υπάρχουν παραλίες εντελώς έρημες.

ΓΙΑΝ: Είναι αλήθεια. Τόσο έρημες που ξεχνάς πως υπάρχει κόσμος. Τα χαράματα βλέπεις στην άμμο τα ίχνη από τα βήματα των πουλιών της θάλασσας. Αυτά είναι τα μόνα σημεία ζωής. Όσο για τα βράδια...

(Σταματά.)

ΜΑΡΘΑ, γλυκά: Όσο για τα βράδια, κύριε.

ΓΙΑΝ: Τα βράδια επικρατεί μια σύγχυση. Ναι, είναι πολύ ωραία χώρα.

ΜΑΡΘΑ, σε άλλο τόνο: Την έχω σκεφτεί πολλές φορές. Οι ταξιδιώτες μου μίλησαν γι' αυτήν. Μέσα στην τραχιά άνοιξη, σαν τη σημερινή, σκέφτομαι τη θάλασσα και τα λουλούδια που βρίσκονται εκεί. (Παύση. Υστερα σιγά.) Όλ' αυτά με κάνουν να μη βλέπω γύρω μου.

(Την κοιτάζει προσεχτικά, κάθεται μπροστά της.)

ΓΙΑΝ: Σας καταλαβαίνω. Εκεί η άνοιξη σε πιάνει απ' το λαιμό, τα λουλούδια σκεπάζουν μέχρι πάνω τους λευκούς τοίχους. Να περπατούσατε πάνω στους λόφους που περιτριγυρίζουν την πόλη, θα παίρνατε μαζί σας τη μελένια μυρωδιά των κίτρινων τριαντάφυλλων.

(Κάθεται κι αυτή.)

ΜΑΡΘΑ: Αυτό είναι θαυμάσιο. Ενώ εμείς εδώ λέμε άνοιξη το τριαντάφυλλο ή τα μπουμπούκια που πετάνε τα δέντρα στον κήπο της αυλής. (Περιφρονητικά.) Κι αυτό φτάνει για να αναστατώσει τους ανθρώπους της χώρας μου, γιατί η καρδιά τους μοιάζει μ' αυτό το καχεκτικό τριαντάφυλλο που ένας λίγο πιο δυνατός άνεμος θα το αφανίσει. Αυτή την άνοιξη αξίζουν.

ΓΙΑΝ: Δεν έχετε καθόλου δίκιο. Είναι και το φθινόπωρο.

ΜΑΡΘΑ: Ποιο φθινόπωρο;

ΓΙΑΝ: Η δεύτερη άνοιξη που τα φύλλα μοιάζουν με λουλούδια. (Την κοιτάζει επίμονα.) Ίσως έτσι ν' άνθιζαν κι οι άνθρωποι γύρω σας, αν τους βοηθούσατε με την υπομονή σας.

ΜΑΡΘΑ: Δεν μπορώ πια να υποφέρω αυτή την Ευρώπη όπου το φθινόπωρο μοιάζει με την άνοιξη και την άνοιξη

που μυρίζει κακομοιριά. Μα σκέφτομαι με ηδονή αυτή την άλλη χώρα που το καλοκαίρι καταστρέφει τα πάντα κι οι χειμωνιάτικες βροχές πνίγουν τις πόλεις κι όλα τα πράγματα παίρνουν την κανονική τους όψη.

(Σιωπή. Αυτός την κοιτάζει παραξενεμένος. Είκείνη σηκώνεται απότομα.)

ΜΑΡΘΑ: Γιατί με κοιτάτε έτσι;

ΓΙΑΝ: Συγχωρέστε με, αν παραβαίνω τη συμφωνία μας, μα νομίζω πως τώρα μπορώ να σας το πω: Η φωνή σας για πρώτη φορά έχει κάτι το πολύ ανθρώπινο.

ΜΑΡΘΑ, βίαια: Γελιέστε, χωρίς αμφιβολία. Το μόνο ανθρώπινο που μου μένει είναι η επιθυμία. Και για ν' αποκτήσω αυτό που επιθυμώ είμαι σε θέση να καταστρέψω όλα τα εμπόδια που θα βρεθούν στο δρόμο μου.

ΓΙΑΝ, χαμογελά: Καταλαβαίνω πολύ καλά τις αντιδράσεις σας. Δεν υπάρχει λόγος να με τρομάζετε, αφού δεν πρόκειται να σταθώ εμπόδιο στο δρόμο σας. Τίποτα δε με σπρώχνει ν' αντισταθώ στις επιθυμίες σας.

ΜΑΡΘΑ: Το ότι δεν υπάρχει λόγος να εναντιωθείτε, αυτό είναι φανερό, κι ούτε μπορείτε ν' αποκτήσετε.

ΓΙΑΝ: Ποιος σας είπε πως ίσως δεν αποκτήσω;

ΜΑΡΘΑ: Η διαίσθησή μου κι η επιθυμία μου να σας κρατήσω μακριά απ' τα σχέδια μου.

ΓΙΑΝ: Αν κατάλαβα καλά, ξαναμπάνουν μπροστά μας οι όροι που θέσατε νωρίτερα.

ΜΑΡΘΑ: Ναι, και κάναμε άσχημα που απομακρυνθήκαμε απ' αυτούς. Σας ευχαριστώ μόνο και μόνο γιατί μου μιλήσατε για τις χώρες που ξέρετε και σας ζητώ συγνώμη, αν έγινα η αιτία να χάσετε πολύτιμο χρόνο.

(Είναι κιόλας κοντά στην πόρτα.)

Από μέρους μου, πρέπει να σας πω πως δεν πήγε χαμένος ο χρόνος, αφού ξύπνησε μέσα μου επιθυμίες που κοιμάντουσαν, κι αν είν' αλήθεια πως θέλετε να μείνετε εδώ, το καταφέρατε. Όταν ήρθα στο δωμάτιό σας, ήμουν σχεδόν αποφασισμένη να σας διώξω, τώρα όμως εύχομαι να μείνετε γιατί κάνατε να ξυπνήσει μέσα μου ό,τι ανθρώπινο έχει απομείνει. Το χρωστάτε στην αγάπη μου για τη θάλασσα και τις ηλιόλουστες χώρες.

(Αυτός την κοιτάζει για μια στιγμή σιωπηλός.)

ΓΙΑΝ, αργά: Τα λόγια σας είναι πολύ παράξενα. Μα αν

μπορέσω, θα μείνω, κι αν η μητέρα σας δεν έχει αντίθετη γνώμη.

ΜΑΡΘΑ: Η Θέληση της μητέρας μου είναι αδύναμη μπροστά στη δική μου. Αυτή δεν έχει τους ίδιους λόγους για να εύχεται να μείνετε. Αυτή δε σκέφτεται τη θάλασσα, τις άγριες ακρογιαλιές, όμως δεν έχει και λόγους σοβαρούς για να σας απομακρύνει από εδώ.

ΓΙΑΝ: Αν κατάλαβα καλά, λοιπόν, εσείς με δέχεστε από ενδιαφέρον, ενώ η μητέρα σας από αδιαφορία.

ΜΑΡΘΑ: Τι περισσότερο μπορεί να ζητήσει ένας ταξιδιώτης; (Ανοίγει την πόρτα.)

ΓΙΑΝ: Να χαρώ λοιπόν. Μα, καταλάβετε τέλος πάντων πως όλα εδώ φαίνονται παράξενα. Και η γλώσσα και οι άνθρωποι. Αυτό το σπίτι είναι πραγματικά παράξενο.

ΜΑΡΘΑ: Ίσως να είναι ο τρόπος που το αντιμετωπίζετε παράξενος.

(Η Μάρθα βγαίνει.)

ΣΚΗΝΗ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΓΙΑΝ, κοιτάζει προς την πόρτα: Ίσως, πράγματι... (πηγαίνει κοντά στο κρεβάτι και κάθεται). Το μόνο που κατάφερε αυτή η κοπέλα είναι να με κάνει να θέλω να φύγω από εδώ να πάω να βρω τη Μαρία. Γιατί κι εδώ μήπως τι κάνω; Αλλά όχι, πρέπει να φροντίσω για τη μητέρα μου και την αδερφή μου. Τις ξέχασα για πολύ καιρό. (Σηκώνεται.) Τώρα πρέπει όλα να κανονιστούν μέσα σ' αυτό εδώ το δωμάτιο.

Πόσο ψυχρό είναι αλήθεια αυτό το δωμάτιο! Δεν το αναγνωρίζω. Τώρα μοιάζει σαν οποιοδήποτε δωμάτιο οποιασδήποτε ξένης χώρας, όπου οι άνθρωποι φτάνουν μόνοι κάθε βράδυ. Το έχω γνωρίσει κι αυτό. Τότε μου φαινόταν πως κάπου υπήρχε μια απάντηση. Ίσως τώρα τη βρω εδώ. (Κοιτάζει έξω.) Νυχτώνει. Και να τώρα μες την ψυχή μου εκείνη η παλιά αγωνία που μοιάζει με παλιά πληγή. Αυτήν την ξέρω καλά. Είναι ο φόβος της αιώνιας μοναξιάς. Φόβος που δεν έχει απάντηση.

Και ποιος να μου απαντήσει μέσα σε ένα δωμάτιο ξενοδοχείου.

(Πλησιάζει το κουδούνι. Διστάζει λίγο, μα κατόπιν χτυπά. Δεν ακούγεται τίποτα. Μετά από μια στιγμή ησυχίας ακούγονται βήματα κι ένας χτύπος στην πόρτα. Η πόρτα ανοίγει κι εμφανίζεται ο γερούπηρέτης. Στέκεται ακίνητος και σιωπηλός.)

ΓΙΑΝ: Με συγχωρείτε, δε θέλω τίποτα. Ήθελα να δω αν λειτουργεί η εγκατάσταση.

(Ο γέρος τον κοιτάζει, μετά κλείνει την πόρτα. Τα βήματα απομακρύνονται.)

ΣΚΗΝΗ ΤΡΙΤΗ

ΓΙΑΝ: Το κουδούνι λειτουργεί, μα εκείνος ούτε λέξη. (Κοιτάζει ψηλά.) Τώρα τι να κάνω;
(Δυο χτυπήματα στην πόρτα και μπαίνει η Μάρθα.)

ΣΚΗΝΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΓΙΑΝ: Τι είν' αυτό;

ΜΑΡΘΑ: Το τσάι που ζητήσατε.

ΓΙΑΝ: Μα εγώ δε ζήτησα τίποτα.

ΜΑΡΘΑ: Λ! Ο γέρος θα παρεξήγησε. Πολλές φορές καταλαβαίνει τα μισά απ'ότι του λένε. (Βάζει το δίσκο στο τραπέζι. Ο Γιάν κάνει μια κίνηση.) Να τον πάρω πίσω;

ΓΙΑΝ: Όχι, όχι, απεναντίας, σας ευχαριστώ πολύ.

(Αυτή τον κοιτάζει και βγαίνει απ' το δωμάτιο.)

ΣΚΙΗΝΗ ΠΕΜΠΤΗ

Ο Γιαν παίρνει το φλιτζάνι, το κοιτάζει και το ξαναβά-
ζει στο δίσκο.

ΓΙΑΝ: Ένα ποτήρι μύρα παρ' όλα τα λεφτά, τότε, και
τώρα ένα φλιτζάνι τσάι, κι αυτό από λάθος. (Παίρνει το
φλιτζάνι, ακολουθεί σιωπή, ύστερα σιγά.) Ω! Θεέ μου!
Να 'βρισκα τα λόγια μου, να εγκατέλειπα αυτή τη
μάταιη επιχείρηση και να ξανάβρισκα την αγάπη της
Μαρίας. Να 'βρισκα τη δύναμη να διαλέξω ανάμεσα σ'
αυτό που προτιμώ να κάνω και σ' αυτό που πρέπει.
(Γελά.) Λς τιμήσουμε το πεπρωμένο ενός ασώτου.

(Πίνει. Χτυπούν δυνατά την πόρτα.) Λς είναι.

(Η πόρτα ανοίγει. Μπαίνει η μητέρα.)

ΣΚΙΗΝΗ ΕΚΤΗ

ΜΗΤΕΡΑ: Συγγνώμη, κύριε, η κόρη μου μου είπε πως σας
έφερε το τσάι.

ΓΙΑΝ: Μάλιστα.

ΜΗΤΕΡΑ: Το ήπιατε;

ΓΙΑΝ: Ναι, γιατί;

ΜΗΤΕΡΑ: Για να πάρω το δίσκο.

ΓΙΑΝ, χαμογελά: Λυπάμαι, αν σας ενόχλησα.

ΜΗΤΕΡΑ: Δεν πειράζει. Αν και στην πραγματικότητα αυτό
το τσάι δεν ήταν για σας.

ΓΙΑΝ: Λ! γι' αυτό η κόρη σας μου το 'φερε χωρίς να το
ζητήσω.

ΜΗΤΕΡΑ, με ύφος κουρασμένο: Ναι, έτσι είναι, θα 'ταν
καλύτερα να...

ΓΙΑΝ, έκπληκτος: Λυπάμαι γι' αυτό, πιστέψτε με, μα η
κόρη σας θέλησε να μου τ' αφήσει κι εγώ δε φαντά-
στηκα πως...

ΜΗΤΕΡΑ: Κι εγώ λυπάμαι. Μα δεν υπάρχει λόγος να προ-
σπαθείτε να δικαιολογηθείτε. Ήταν απλώς ένα λάθος.

(Εκείνη τακτοποιεί το δίσκο και κάνει να φύγει.)

ΓΙΑΝ: Κυρία!

ΜΗΤΕΡΑ: Ναι.

ΓΙΑΝ: Τ' αποφάσισα: Θα φύγω απόψε μετά το δείπνο. Φυσικά θα σας πληρώσω το δωμάτιο.

(Αυτή τον κοιτάζει σιωπηλά.)

Καταλαβαίνω. Σας φαίνεται παράξενο, αλλά μη νομίσετε πως είσαστε υπεύθυνη γι' αυτό. Λισθάνομαι για σας μια συμπάθεια και μάλιστα μεγάλη, όμως για να είμαι ειλικρινής δεν αισθάνομαι και τόσο άνετα εδώ. Γι' αυτό λοιπόν προτιμώ να μην παρατείνω άλλο τη διαμονή μου.

ΜΗΤΕΡΑ, αργά: Δεν πειράζει, κύριε. Είσαστε ελεύθερος, αν και πιστεύω πως το δείπνο ίσως σας κάνει ν' αλλάξετε γνώμη... Καμιά φορά υπακούει κανείς στην εντύπωση μιας στιγμής, μα ύστερα όλα παίρνουν τον κανονικό τους ρυθμό.

ΓΙΑΝ: Αυτό δεν το πιστεύω, κυρία. Πάντως δε θα 'θελα να φανταστείτε πως φεύγω δυσαρεστημένος. Αντίθετα, σας είμαι ευγνώμων για τον τρόπο που με δεχτήκατε.

(Διστάζει.) Μου φαίνεται πως αισθάνομαι για σας κάτι περισσότερο από φίλια.

ΜΗΤΕΡΑ: Είναι φυσικό αυτό, κύριε. Δεν είχα εξάλλου ιδιαίτερους λόγους για να σας φερθώ εχθρικά.

ΓΙΑΝ, με συγκίνηση συγκρατημένη: Ίσως. Μα, αν σας το λέω αυτό είναι γιατί θέλω να σας αφήσω με καλές εντυπώσεις. Αργότερα ίσως ξαναγυρίσω. Είμαι σίγουρος γι' αυτό. Προς το παρόν δεν έχω τίποτα να κάνω εδώ και δε σας το κρύβω πως αυτό το σπίτι μου φαίνεται σαν ξένο.

(Αυτή τον κοιτάζει πάντα.)

ΜΗΤΕΡΑ: Ναι, σίγουρα. Είναι μερικά πράγματα που τα νιώθει κανείς αμέσως.

ΓΙΑΝ: Ναι, έχετε δίκιο. Βλέπετε, είμαι λίγο αφηρημένος. Κι ύστερα δεν είναι καθόλου εύκολο να γυρίσει κανείς σε μια χώρα που την έχει αφήσει για τόσο πολύ καιρό. Με καταλαβαίνετε ελπίζω.

ΜΗΤΕΡΑ: Σας καταλαβαίνω, κύριε, και θα 'θελα πολύ να τακτοποιούσατε τις δουλειές σας όπως επιθυμείτε.

Αλλά νομίζω πως δεν περνάει τίποτα απ' το χέρι μας.

ΓΙΑΝ: Α! αυτό είναι σίγουρο. Δε σας κατακρίνω για

τίποτα. Εσείς είσαστε τα πρώτα πρόσωπα που συνάντησα εδώ και, όπως είναι φυσικό, κοντά σας ένιωσα τις δυσκολίες που με περιμένουν. Ασφαλώς όλα εξαρτώνται από μένα. Εγώ εδώ είμαι ακόμα ένας ξένος.

ΜΗΤΕΡΑ: Αν οι δουλειές σας δεν πάνε καλά, δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα. Αυτό βέβαια με στενοχωρεί όπως και η αναχώρησή σας από εδώ, αλλά δεν έχω και λόγους να σας κρατώ.

ΓΙΑΝ: Μα και το ότι συμμεριστήκατε τις στενοχώριες μου είναι πολύ και το ότι προσπαθήσατε να με καταλάβετε. Δε βρίσκω λέξεις για να σας πω πόσο τα λόγια σας μ' αγγίζουν και μου κάνουν καλό. (Κάνει μια κίνηση προς αυτήν.) Βλέπετε...

ΜΗΤΕΡΑ: Είναι μέσα στο επάγγελμά μας το να είμαστε ευχάριστες μπρος στους πελάτες μας.

ΓΙΑΝ, αποθαρρυσμένη: Έχετε δίκιο. (Παύση.) Τελικά, εκτός απ' το λογαριασμό, σας οφείλω και τη συγγνώμη μου.

(Ακουμπά το χέρι του στο μέτωπο. Φαίνεται κουρασμένος. Μιλάει δύσκολα.)

Ετοιμάστε το λογαριασμό. Είναι πολύ φυσικό να...

ΜΗΤΕΡΑ: Δεν έχουμε να σας ζητήσουμε τίποτα. Σας λυπάμαι γιατί αυτή τη στιγμή βρίσκεστε σε μιαν αβελιότητα.

ΓΙΑΝ, στηρίζεται στο τραπέζι: Ω! δεν πειράζει. Σημασία έχει πως είμαστε σύμφωνοι σε όλα και δε θα φυλάξετε από μένα τη χειρότερη ανάμνηση. Πιστέψτε με, δεν πρόκειται ποτέ να ξεχάσω το σπίτι σας κι ελπίζω πολύ γρήγορα να ξαναγυρίσω με καλύτερες προϋποθέσεις.

(Η Μητέρα πλησιάζει στην πόρτα χωρίς να πει λέξη.)

ΓΙΑΝ: Κυρία!

(Αυτή γυρίζει, εκείνος μιλάει δύσκολα, αλλά τελειώνει πιο εύκολα απ' ότι άρχισε.)

Θα 'θελα... (Σταματά.) Με συγχωρείτε. Το ταξίδι με κούρασε πολύ. (Κάθεται στο κρεβάτι.) Θα 'θελα να σας ευχαριστήσω... Λυπάμαι που 'μαι αναγκασμένος ν' αφήσω το σπίτι σας.

ΜΗΤΕΡΑ: Σας παρακαλώ, κύριε. (Φεύγει.)

ΣΚΗΝΗ ΕΒΔΟΜΗ

Ο Γιαν κοιτάζει τη μητέρα που φεύγει. Οι κινήσεις του φανερώνουν μεγάλη κούραση. Φαίνεται να κάμπτεται απ' την κούραση κι ακουμπά τους αγκώνες του στο μαξιλάρι.

ΓΙΑΝ: Θα ξανάρθω αύριο μαζί με τη Μαρία και θα πω: «Εγώ είμαι». Θα τις κάνω ευτυχισμένες. Είναι φανερό. Η Μαρία έχει δίκιο. (Αναστενάζει. Μισοξαπλώνει.) Ω! Δε μ' αρέσει αυτό το βράδυ όπου όλα μου φαίνονται τόσο μακρινά. (Ξαπλώνει για τα καλά. Λέει μερικές λέξεις που δεν ακούγονται με μια φωνή ανεπαίσθητη.) Ναι ή όχι;

(Κουνιέται λίγο. Κοιμάται. Η σκηνή είναι σχεδόν κατασκότεινη. Μακρά σιωπή. Η πόρτα ανοίγει, μπαίνουν οι δυο γυναίκες κρατώντας στα χέρια τους ένα φως. Ο γεροϋπηρέτης τις ακολουθεί.)

ΣΚΗΝΗ ΟΓΔΟΗ

ΜΑΡΘΑ, αφού πρώτα φύτισε το κορμί του Γιαν, λέει με φωνή συγκρατημένη: Κοιμάται.

ΜΗΤΕΡΑ, στον ίδιο τόνο, στην αρχή σιγά, ύστερα πιο δυνατά: Όχι, Μάρθα! Δε μ' αρέσει να με τραβολογούν έτσι. Με παρέσυρες σ' αυτήν την πράξη. Αρχίζεις, για να μ' αναγκάσεις να τελειώνω. Δε μ' αρέσει αυτός σου ο τρόπος για να σήνεις τους διαταγμούς σου.

ΜΑΡΘΑ: Είναι ο μόνος τρόπος για ν' απλοποιείς τα πάντα. Στη σύγχυση που βρίσκεσαι έχεις ανάγκη απ' τη βοήθειά μου.

ΜΗΤΕΡΑ: Πρέπει να τελειώνουμε μια ώρα αρχύτερα. Δε μ' αρέσει αυτό που κάνουμε, Μάρθα.

ΜΑΡΘΑ: Σκέψου το αύριο καλύτερα κι έλα να κάνουμε πιο γρήγορα.

(Η Μάρθα ερευνά το σακάκι του, βγάζει ένα πορτοφόλι και μετρά τα χαρτονομίσματα. Αδειάζει όλες τις τσέπες. Σε μια στιγμή πέφτει κάτω το διαβατήριό και γλι-

στρά πίσω απ' το κρεβάτι. Το παίρνει ο υπηρέτης χωρίς να τον πάρουν είδηση οι γυναίκες κι αποτραβιέται.)

ΜΑΡΘΑ: Εντάξει. Αυτό ήταν όλο. Σε λίγα λεπτά τα νερά του ποταμού θα φουσκώσουν. Πάμε κάτω τώρα. Θα γυρίσουμε να τον πάρουμε όταν ακούσουμε τα νερά του ποταμού να κυλούν πάνω απ' το φράγμα. Έλα!

ΜΗΤΕΡΑ: Όχι, καλά είμαστε εδώ. (Κάθεται.)

ΜΑΡΘΑ: Μα... (Κοιτάζει τη μητέρα της, ύστερα λέει προκλητικά.) Μη νομίζεις πως αυτό με φοβίζει. Λς περιμένουμε λοιπόν εδώ.

ΜΗΤΕΡΑ: Λς περιμένουμε. Είναι ωραίο κανείς να περιμένει και ξεκούραστο. Πρέπει να τον μεταφέρουμε μέχρι το ποτάμι, κι εγώ είμαι κουρασμένη από τώρα. Γέρασα πολύ, κουράστηκα τόσο, δεν αντέχω άλλο. (Γαλαντεύεται σα να 'ναι μισοκοιμισμένη.) Τώρα πια δεν υποπτεύεται τίποτα. Κοιμάται. Τέλειωσε πια μ' αυτόν τον κόσμο. Από εδώ και πέρα όλα θα του είναι εύκολα. Μόνο που απ' τον ύπνο γεμάτο όνειρα, θα περάσει σ' έναν άλλο ύπνο ήσυχου και χωρίς όνειρα. Κι αυτά που για μας τους ζωντανούς είναι φριχτά γι' αυτόν δε θα 'ναι παρά ένας συνεχής ύπνος.

ΜΑΡΘΑ, προκλητικά: Λς είμαστε χαρούμενες λοιπόν! Δεν είχα λόγους να τον μισώ κι είμαι ευχαριστημένη που δε θα υποφέρει. Μα... Μου φαίνεται πως τα νερά ανεβαίνουν. (Ακούει, ύστερα χαμογελά.) Μητέρα, μητέρα, σε λίγο όλα θα έχουν τελειώσει.

ΜΗΤΕΡΑ: Ναι, όλα. Τα νερά ανεβαίνουν κι εκείνος δεν υποψιάζεται τίποτα. Κοιμάται. Τώρα πια δε γνωρίζει τι θα πει κούραση, εργασία. Όλα γι' αυτόν τέλειωσαν. Κοιμάται και δεν έχει πια τίποτα ν' αντιμετωπίσει, για τίποτα να προσπαθήσει, δεν έχει καμιά απαίτηση για τον εαυτό του. Λπαλλάχτηκε από το σταυρό που είναι αναγκασμένοι να σέρνουν στην πλάτη τους οι ζωντανοί. Κοιμάται, δε σκέφτεται τίποτα πια, δεν έχει καθήκοντα ούτε δουλειές, κι εγώ γι'α και κουρασμένη απ' τη ζωή, θέλω να κοιμηθώ τώρα αμέσως και να μην ξυπνήσω ποτέ, για πάντα. (Σιωπή.) Δε λες τίποτα, Μάρθα;

ΜΑΡΘΑ: Όχι. Ακούω. Περιμένω ν' ακούσω το θόρυβο που θα κάνουν τα νερά.

ΜΗΤΕΡΑ: Μια στιγμή. Μόνο μια στιγμή. Ναι, ακόμα μια στιγμή. Αυτή τη στιγμή η ευτυχία είναι δυνατή.

ΜΑΡΘΑ: Η ευτυχία είναι δυνατή μετά. Όχι πριν.

ΜΗΤΕΡΑ: Το 'ξερες, Μάρθα, πως ήθελε να φύγει απόψε;

ΜΑΡΘΑ: Όχι, δεν το 'ξερα. Μα και να το 'ξερα πάλι το

ίδιο θα 'κανα. Το είχα αποφασίσει.

ΜΗΤΕΡΑ: Μόλις μου το είπε δεν ήξερα τι να του απαντήσω.

ΜΑΡΘΑ: Τον είδες λοιπόν;

ΜΗΤΕΡΑ: Ανέβηκα για να τον εμποδίσω να το πει. Μα ήταν πολύ αργά.

ΜΑΡΘΑ: Ναι, ήταν πολύ αργά! Κι αφού πρέπει να στο πω: Εκείνος μ' έκανε να τ' αποφασίσω. Κι εγώ δίσταζα. Μα εκείνος μου μίλησε για τις χώρες που λαχταρώ, τα λόγια του έφταναν βαθιά μες την καρδιά μου κι αυτά έγιναν η αιτία να στραφώ εναντίον του. Η αφέλειά του ανταμείφτηκε.

ΜΗΤΕΡΑ: Όμως, Μάρθα, νομίζω πως στο τέλος κάτι κατάλαβε. Μου είπε πως αισθανόταν αυτό το σπίτι ξένο.

ΜΑΡΘΑ, δυνατά κι ανυπόμονα: Πράγματι, αυτό το σπίτι δεν είναι δικό του μα ούτε και κανενός. Κανείς ποτέ δε θα βρει εδώ τη λησμονιά, τη ζεστασιά. Αν το είχε καταλάβει γρηγορότερα, θα είχε γλιτώσει και δε θα μάθαινε ποτέ πως αυτό το δωμάτιο ήταν φτιαγμένο για να κοιμίζει τους ανθρώπους, όπως κι ότι ο κόσμος είναι φτιαγμένος για να πεθαίνουν οι άνθρωποι. Αρκετά τώρα... (Ακούγεται από μακριά ο θόρυβος που κάνουν

τα νερά.) Το νερό έφτασε μέχρι πάνω στο φράγμα. Έλα, μητέρα. Για όνομα του Θεού, ας τελειώνουμε.

(Η μητέρα κάνει ένα βήμα προς το κρεβάτι.)

ΜΗΤΕΡΑ: Έλα! Μου φαίνεται πως δε θα φτάσει ποτέ η αυγή.

ΛΥΛΛΙΑ

ΤΡΙΤΗ ΠΡΑΞΗ

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ

Η μητέρα, η Μάρθα και ο γεροϋπηρέτης. Ο γέρος σκουπίζει και τακτοποιεί τα πράγματα. Η αδερφή βρίσκεται πίσω απ' τον πάγκο, τινάζει τα μαλλιά της προς τα πίσω. Η μητέρα διασχίζει τη σκηνή και κατευθύνεται προς την πόρτα.

ΜΑΡΘΑ: Είδες πως η αυγή δεν άργησε να 'ρθει.

ΜΗΤΕΡΑ: Ναι. Λύριο θα είμαι ευχαριστημένη που θα έχουν τελειώσει όλα. Όμως τώρα το μόνο που αισθάνομαι είναι η κούραση.

ΜΑΡΘΑ: Σήμερα το πρωί ανάσανα για πρώτη φορά μετά από τόσα χρόνια. Μου φαίνεται πως ακούω κιόλας τη θάλασσα. Με συνεπαίρνει μια χαρά, που μου 'ρχεται να βάλω τις φωνές.

ΜΗΤΕΡΑ: Τόσο το καλύτερο, Μάρθα, τόσο το καλύτερο. Μα εγώ αισθάνομαι τόσο γριά που δεν μπορώ να μοιρα-

στώ τίποτα με σένα. Λύριο όλα θα πάνε καλύτερα.

ΜΑΡΘΑ: Ναι, όλα θα πάνε καλύτερα, το ελπίζω. Μα εσύ, μη λυπάσαι άλλο κι άσε με στην ευτυχία μου. Ξανάγινα το κοριτσάκι που ήμουν άλλοτε. Το κορμί μου καίει ξανά, θέλω να ζήσω. Ω! πες μου μόνο...

ΜΗΤΕΡΑ: Τι συμβαίνει, Μάρθα; Δε σ' αναγνωρίζω.

ΜΑΡΘΑ: Μητέρα... (Διστάζει, μετά απότομα.) Είμαι ακόμα όμορφη;

ΜΗΤΕΡΑ: Σήμερα το πρωί είσαι. Το έγκλημα είναι ωραίο.

ΜΑΡΘΑ: Τι με νοιάζει τώρα για το έγκλημα! Σήμερα το πρωί ξαναγεννήθηκα, πάω να βρω τη χώρα που θα με κάνει ευτυχισμένη.

ΜΗΤΕΡΑ: Εγώ πάω να ξεκουραστώ. Είμαι ευχαριστημένη που ξέρω πως η ζωή ξαναρχίζει για σένα.

(Ο γεροϋπηρέτης εμφανίζεται στη σκάλα, κατεβαίνει, πάει προς το μέρος της Μάρθας, της δείχνει το διαβατήριο και φεύγει χωρίς να πει λέξη. Η Μάρθα το ανοίγει και διαβάζει αδιάφορα.)

ΜΗΤΕΡΑ: Τι είν' αυτό;

ΜΑΡΘΑ, με φωνή ήρεμη: Το διαβατήριό του. Διάβασε.

ΜΗΤΕΡΑ: Ξέρεις πως τα μάτια μου είναι κουρασμένα.

ΜΑΡΘΑ: Διάβασε! Το όνομά του δε σου είναι άγνωστο.

(Η μητέρα παίρνει το διαβατήριο, κάθεται μπροστά στο τραπέζι, το ανοίγει και το διαβάζει. Κοιτάζει πολύ ώρα τις σελίδες μπροστά της.)

ΜΗΤΕΡΑ, με φωνή ουδέτερη: Λοιπόν, το 'ξερα καλά πως έτσι θα γινόταν μια μέρα, κι αυτό θα 'ταν το τέλος μου.

ΜΑΡΘΑ, έρχεται και στέκεται μπροστά στον πάγκο: Μητέρα!

ΜΗΤΕΡΑ: Άφησέ με, Μάρθα, αρκετά έζησα. Έζησα πιο πολύ απ' το γιο μου. Δεν τον αναγνώρισα και τον σκότωσα. Τώρα, μπορώ να πάω να τον συναντήσω στο βυθό του ποταμού, εκεί που τα μούσκλια σκεπάζουν το πρόσωπό του.

ΜΑΡΘΑ: Μητέρα! Δε θα μ' αφήσεις μόνη.

ΜΗΤΕΡΑ: Αρκετά με βοήθησες, Μάρθα, λυπάμαι που σ' αφήνω. Κι αν αυτό έχει σημασία για σένα, θα στο πω: ήσουν πολύ καλή μαζί μου. Μου 'δειξες πάντα τον απαιτούμενο σεβασμό. Μα τώρα είμαι πολύ κουρασμένη κι η καρδιά μου βυθίζεται στον πόνο. Δεν είμαι αρκετά νέα για να κάνω αυτό που μ' αρέσει. Βεβαίως όταν μια

μητέρα δεν είναι άξια ν' αναγνωρίσει το γιο της, ο ρόλος της πάνω στη γη τέλειωσε.

ΜΑΡΘΑ: Όχι, πριν η ευτυχία της κόρης της πραγματοποιηθεί. Δεν καταλαβαίνω τι μου λες. Δεν αναγνωρίζω τα λόγια σου. Εσύ δε μ' έμαθες να μη σέβομαι τίποτα;

ΜΗΤΕΡΑ, αδιάφορα: Ναι, μα! εγώ μόλις τώρα έμαθα πως είχα άδικο, και πως πάνω στη γη όπου τίποτα δεν είναι βέβαιο, εμείς είχαμε τις πεποιθήσεις μας. (Με πίκρα.) Η αγάπη της μητέρας για το γιο της είναι σήμερα η πεποίθησή μου.

ΜΑΡΘΑ: Δεν είσαι λοιπόν σίγουρη πως μια μητέρα μπορεί ν' αγαπάει και την κόρη της;

ΜΗΤΕΡΑ: Δε θέλω να σε πληγώσω, Μάρθα, όμως είναι αλήθεια πως δεν είναι το ίδιο. Η αγάπη για το γιο είναι πιο δυνατή.

ΜΑΡΘΑ, ξεσπώντας: Ωραία αγάπη, που σε ξέχασε είκοσι ολόκληρα χρόνια!

ΜΗΤΕΡΑ: Ναι, ωραία αγάπη που ξανάρθε μετά από είκοσι χρόνια σιωπής. Τόσο ωραία που να μην μπορώ να ζήσω άλλο μακριά της. (Σηκώνεται.)

ΜΑΡΘΑ: Δεν είναι δυνατό να το λες αυτό χωρίς θλίψη, χωρίς μια σκέψη για την κόρη σου.

ΜΗΤΕΡΑ: Όχι, δε σκέφτομαι τίποτα κι ούτε επαναστατώ.

Είναι η τιμωρία μου αυτή, Μάρθα, και υποθέτω πως αυτή είναι η ώρα που όλοι οι εγκληματίες αισθάνονται σαν κι εμένα, άδαιοι, στείροι, χωρίς μέλλον. Δεν αξίζουν τίποτα γι' αυτό τους εκτελούν.

ΜΑΡΘΑ: Μιλάς μια γλώσσα που περιφρονώ. Δεν μπορώ να σ' ακούω να μιλάς για έγκλημα και τιμωρία.

ΜΗΤΕΡΑ: Λέω ό,τι μου 'ρχεται στο στόμα, τίποτα περισσότερο. Λ! έχασα την ελευθερία μου, η κόλαση με τυλίγει από παντού.

ΜΑΡΘΑ, έρχεται κοντά της και λέει απότομα: Δεν έλεγες το ίδιο και πρωτότερα. Όλ' αυτά τα χρόνια, συνέχιζες να μένεις κοντά μου και να πιάνεις με σταθερό χέρι το κορμί εκείνων που έπρεπε να πεθάνουν. Τότε δε σκεφτόσουνα την ελευθερία και την κόλαση. Συνέχισες. Τι σ' άλλαξε τώρα, ο γυρισμός του γιού σου;

ΜΗΤΕΡΑ: Συνέχισα, είναι αλήθεια. Μα από συνήθεια. Ο πόνος όμως που ένιωσα τώρα στάθηκε αρκετός για να μ' αλλάξει. Ναι, σ' αυτό μ' άλλαξε ο γιος μου.

(Η Μάρθα κάνει να πει κάτι.)

Ξέρω, Μάρθα, πως αυτό δεν είναι σωστό. Τι θα πει πόνος για έναν εγκληματία; Μα καθώς βλέπεις αυτός

δεν είναι ο αληθινός πόνος μιας μητέρας: ακόμα δεν έβαλα τις φωνές. Δεν είναι άλλο από τον πόνο της μάνας που νιώθει να ξαναγεννιέται η αγάπη για το γιο της και μου είναι αβάσταχτος. Ξέρω ακόμη πως αυτός ο πόνος δεν έχει λογική. (Σε άλλο τόνο.) Αλλά σάμπως ο κόσμος όλος έχει σχέση με τη λογική; Εγώ μπορώ να το πω, εγώ που τα δοκίμασα όλα, εγώ που γέννησα και σκότωσα.

(Με αποφασιστικά βήματα πηγαίνει προς την πόρτα, αλλά η Μάρθα την εμποδίζει.)

ΜΑΡΘΑ: Όχι, μητέρα, μη μ' αφήνεις. Μην ξεχνάς πως εγώ ζω, ενώ εκείνος δεν υπάρχει πια. Εγώ έμεινα κοντά σου μίαν ολόκληρη ζωή, ενώ εκείνος ήταν μακριά. Γι' αυτό και μόνο έχεις υποχρέωση να μείνεις κοντά μου.

ΜΗΤΕΡΑ, γλυκά: Είναι αλήθεια, Μάρθα, μα εκείνον τον σκότωσα!

(Η Μάρθα στρέφει το κεφάλι και κάνει πως κοιτάζει την πόρτα.)

ΜΑΡΘΑ, μετά από σιωπή με ένα πάθος που όσο πάει δυνα-

μώνει: Ότι μπορούσε να του δώσει η ζωή, του το 'δωσε. Άφησε αυτό το μέρος. Γνώρισε άλλους τόπους, τη θάλασσα, ανθρώπους ελεύθερους. Ενώ εγώ έμεινα εδώ, μόνη κι έρημη. Μεγάλωσα εδώ μέσα στην πλήξη, όπου και να κοιτάζα γύρω μου στεριά. Κανείς μέχρι τώρα δε με φίλησε στο στόμα, κι ακόμα κι εσύ δεν είδες το κορμί μου χωρίς αυτά εδώ τα ρούχα. Μητέρα στ' ορκίζομαι, αυτό θα μου το πληρώσεις. Με τη δικαιολογία του πεθαμένου γιού, πας να μου αφαιρέσεις αυτό που μου ανήκει. Κατάλαβέ το λοιπόν πως για έναν άνθρωπο που έζησε τη ζωή του, ο θάνατος δεν είναι τίποτα το σπουδαίο. Μπορούμε να ξεχάσουμε τον αδερφό μου εγώ κι εσύ το γιο σου. Αυτό που έγινε δεν έχει καμιά σημασία για μας, μια και δεν είχε τίποτ' άλλο να γνωρίσει. Ενώ εμένα, μου τα στέρησες όλα, μου τα πήρες όλα. Πρέπει λοιπόν να μου πάρει ακόμα και την αγάπη της μητέρας μου και να σε ρίξει για πάντα στο παγωμένο ποτάμι του;

(Κοιτάζονται σιωπηλά. Η αδερφή χαμηλώνει τα μάτια. Πολύ σιγά.)

Δε ζητάω πολλά. Μητέρα, υπάρχουν λέξεις που δεν

έμαθα ποτέ μου να τις προφέρω. Λς πάρουμε λοιπόν τη ζωή μας απ' την αρχή. Θα είναι πολύ ωραία.

(Η μητέρα πηγαίνει κοντά της.)

ΜΗΤΕΡΑ: Τον είχες αναγνωρίσει;

ΜΑΡΘΑ, σηκώνοντας απότομα το κεφάλι: Όχι, δεν τον αναγνώρισα. Ό,τι έγινε, έγινε γιατί έτσι έπρεπε να γίνει. Το είπες κι εσύ ότι ο κόσμος δεν έχει λογική. Δεν έχεις και τόσο άδικο να μου κάνεις αυτήν την ερώτηση. Γιατί, κι αν τον αναγνώριζα, τώρα το ξέρω καλά, αυτό δε θ' άλλαζε τίποτα.

ΜΗΤΕΡΑ: Θα 'θελα να 'ξερα πως αυτό δεν είν' αλήθεια. Υπάρχουν στιγμές που κι οι χειρότεροι εγκληματίες καταθέτουν τα όπλα.

ΜΑΡΘΑ: Το ξέρω, μα όχι μπροστά σ' έναν άγνωστο κι αδιάφορο αδερφό.

ΜΗΤΕΡΑ: Τότε λοιπόν μπροστά σε ποιον;

(Η Μάρθα χαμηλώνει το κεφάλι.)

ΜΑΡΘΑ: Μπροστά σε σένα. (Σιωπή.)

ΜΗΤΕΡΑ, αργά: Είναι πάρα πολύ αργά, Μάρθα. Δεν μπορώ να κάνω τίποτα πια για σένα. (Γυρίζει προς την κόρη της.) Κλαις, Μάρθα; Όχι. Θυμάσαι τον καιρό που σε χάιδευα και σε φιλούσα;

ΜΑΡΘΑ: Όχι, μητέρα.

ΜΗΤΕΡΑ: Έχεις δίκιο. Πάει πολύς καιρός από τότε. Έχω ξεχάσει από πότε έχω να σ' αγγίξω. Όμως δεν έπαψα ποτέ να σ' αγαπώ. (Απομακρύνει τη Μάρθα μαλακά, που λίγο λίγο της ανοίγει το δρόμο.) Τώρα το ξέρω, μου το λέει η καρδιά μου. Τώρα το βλέπω καθαρά. Δεν μπορώ άλλο να ζήσω. (Ο δρόμος είναι ανοιχτός.)

ΜΑΡΘΑ, κρατώντας το κεφάλι με τα δυο της χέρια: Μα, υπάρχει τίποτα πιο δυνατό για σένα από την απελπισία της κόρης σου;

ΜΗΤΕΡΑ: Ίσως η κούραση και η δίψα για λίγη ανάπαυση.

(Η μητέρα βγαίνει χωρίς η κόρη της να την εμποδίσει.)

ΣΚΗΝΗ ΔΕΥΤΕΡΗ

Η Μάρθα τρέχει προς την πόρτα, την κλείνει απότομα και κολλάει την πλάτη της απάνω. Ξεσπάει σε άγριες κραυγές.

ΜΑΡΘΑ: Όχι! Δεν ήταν δική μου δουλειά να φροντίσω για τον αδερφό μου και να 'μαι τώρα εξόριστη στην ίδια μου την πατρίδα, ακόμα κι η μητέρα μου μ' έδιωξε, γιατί ο αθώος να πληρώνει τ' άδικο. Αυτός πήρε αυτό που ήθελε, ενώ εγώ μένω εδώ μόνη, μακριά απ' τη θάλασσα που τόσο λαχταρώ. Ω! τον μισώ. Όλη μου η ζωή πέρασε με την προσμονή ενός κύματος που θα μ' έπαιρνε, και που τώρα ξέρω πως δεν πρόκειται να 'ρθει ποτέ πια! Δεν μπορώ να ζήσω μόνη χωρίς κανέναν πλάι μου, βλέποντας όλους αυτούς, κι έχοντας γύρω μου παιδιάδες και βουνά, που εμποδίζουν το θαλασσινό αέρα να έρθει ως εδώ, βλέποντας όλους αυτούς, όλους αυτούς τους λαούς κι όλα τα έθνη, που η φλυαρία τους και τα μουρμουρητά τους εμποδίζουν το κάλεσμά του. (Πιο

σιγά.) Άλλοι έχουν περισσότερη τύχη! Υπάρχουν μέρη μακριά απ' τη θάλασσα όπου ο βραδινός αέρας φέρνει καμιά φορά τη μυρωδιά απ' τα φύκια της θάλασσας, μιλάει για τις υγρές ακροθαλασσιές και τις φωνές των γλάρων, για τις χρυσές αμμουδιές και τις ατέλειωτες νύχτες. Μα ο αέρας πριν ακόμα φτάσει ως εδώ, απαλλάσσεται απ' όλ' αυτά. Ποτέ πια δεν πρόκειται ν' αποκτήσω αυτό που λαχταρώ. Ακόμα κι αν κολλήσω τ' αυτί μου πάνω στη γη, δε θ' ακούσω τον ήχο των κυμάτων ούτε θα αισθανθώ τη μυρωδιά της γαλάζιας θάλασσας. Αυτό που λαχταρώ βρίσκεται πολύ μακριά, με χωρίζει μια ατέλειωτη απόσταση. Πόσο τον μισώ, τον μισώ γιατί πήρε αυτό που ήθελε! Ενώ εγώ έχω για πατρίδα αυτόν τον τόπο που μοιάζει με φυλακή, αυτόν τον ουρανό χωρίς ορίζοντα. Για να χορτάσω την πείνα μου έχω αυτή τη στύφη κορομηλιά και τίποτα για τη δούφα μου έξω απ' το αίμα που είναι διάχυτο γύρω μου. Αυτό είναι το τίμημα που μπορεί να πληρώσει κανείς για την τρυφερότητα μιας μητέρας!

Χίλιες φορές να πεθάνει, αφού δε μ' αγαπά! Λες κλείσουν οι πόρτες γύρω μου! Λες μ' αφήσουν στη δίκαιη οργή μου! Γιατί μέχρι να πεθάνω δεν πρόκειται να σηκώσω το κεφάλι μου για να παρακαλέσω τον ουρανό.

Εκεί κάτω μπορεί κανείς να ξεφύγει, να ελευθερωθεί, να πιέσει το κορμί του πάνω σ' ένα άλλο κορμί, να περιπλανιέται με τα κύματα, σε μια χώρα που την υπερασπίζεται η θάλασσα και δεν την πλησιάζουν οι θεοί. Ενώ εδώ, το βλέμμα σταματά όπου κι αν το περιφέρεις, η γη είναι έτσι σχεδιασμένη για να σηκώνουμε το πρόσωπο και να ζητάμε έλεος. Ω! μισώ αυτόν τον κόσμο όπου είμαστε αναγκασμένοι να καταφεύγουμε στο Θεό. Όμως εγώ που υποφέρω από την αδικία, δε θα γονατίσω. Χωρίς μια θέση σ' αυτή τη γη, αποδιωγμένη απ' τη μητέρα μου, μόνη, βουτηγμένη στο έγκλημα, θ' αφήσω αυτόν τον κόσμο χωρίς να συμφιλιωθώ με τίποτα.

(Κάποιος χτυπά την πόρτα.)

ΣΚΗΝΗ ΤΡΙΤΗ

ΜΑΡΘΑ: Ποιος είν' εκεί;

ΜΑΡΙΑ: Μια ταξιδιώτισσα.

ΜΑΡΘΑ: Δε δεχόμαστε πια πελάτες.

ΜΑΡΙΑ: Έρχομαι να ήρω τον άντρα μου.

(Μπαίνει μέσα.)

ΜΑΡΘΑ, κοιτάζοντάς την: Ποιος είναι ο άντρας σας;

ΜΑΡΙΑ: Έφτασε χτες εδώ. Έπρεπε να με συναντήσει σήμερα το πρωί κι όπως καταλαβαίνετε, παραξενεύτηκα που δεν ήρθε να με ήρει.

ΜΑΡΘΑ: Είπε πως η γυναίκα του ήταν στο εξωτερικό.

ΜΑΡΙΑ: Είχε τους λόγους του να σας το κρύψει. Μα τώρα πρέπει να τον ήρούμε.

ΜΑΡΘΑ, που την κοιτάζει συνέχεια: Πολύ δύσκολο. Ο σύζυγός σας δε βρίσκεται πια εδώ.

ΜΑΡΙΑ: Τι είν' αυτά που μου λέτε; Δεν κράτησε δωμάτιο εδώ;

- ΜΑΡΘΑ: Ναι, μα έφυγε το βράδυ.
- ΜΑΡΙΑ: Είναι απίστευτο, ξέρω τους λόγους που τον έκαναν να μείνει σ' αυτό το σπίτι. Μα το ύφος σας με κάνει ν' ανησυχώ. Πείτε μου ό,τι ξέρετε.
- ΜΑΡΘΑ: Δεν έχω τίποτα να σας πω, παρά μόνο πως ο άντρας σας δε βρίσκεται πια εδώ.
- ΜΑΡΙΑ: Ήταν αδύνατο να φύγει χωρίς εμένα, δε σας καταλαβαίνω. Σας άφησε οριστικά ή είπε πως θα ξαναγυρίσει;
- ΜΑΡΘΑ: Μας άφησε οριστικά.
- ΜΑΡΙΑ: Ακούστε. Από χτες υποφέρω σ' αυτήν την ξένη χώρα με μιαν αναμονή που έχει εξαντλήσει όλη την υπομονή μου. Ήρθα εδώ σπρωγμένη απ' την ανησυχία και δεν είμαι αποφασισμένη να φύγω από εδώ χωρίς να δω τον άντρα μου ή τουλάχιστον να μάθω που θα μπορέσω να τον ξαναβρώ.
- ΜΑΡΘΑ: Αυτό δεν είναι δουλειά δική μου.
- ΜΑΡΙΑ: Κάνετε λάθος. Και βέβαια είναι δουλειά σας. Δεν ξέρω αν ο άντρας μου κρίνει σωστό αυτό που θα σας πω, αλλά κουράστηκα μ' αυτά τα μπερδέματα. () άνθρωπος που ήρθε εδώ, χτες το πρωί, είναι ο αδερφός σας για τον οποίο εδώ και πολλά χρόνια δεν ακούσατε τίποτα.

- ΜΑΡΘΑ: Δε μου λένε τίποτα καινούργιο τα λόγια σας.
- ΜΑΡΙΑ, ξεσπώντας: Μα τότε τι συνέβη; Γιατί ο αδερφός σας δε βρίσκεται εδώ σ' αυτό το σπίτι; Δεν τον αναγνωρίσατε ούτε σεις ούτε η μητέρα σας; Δεν είσατε χαρούμενες για το γυρισμό του;
- ΜΑΡΘΑ: () άντρας σας δε βρίσκεται πια εδώ γιατί πέθανε.

(Η Μαρία ξαφνιάζεται και μένει μια στιγμή σιωπηλή κοιτάζοντας τη Μάρθα. Κάνει να της χαμογελάσει και να την πλησιάσει.)

- ΜΑΡΙΑ: Αστειεύεστε, έτσι δεν είναι; () Γιαν μου έλεγε συχνά πως από μικρό κορίτσι σας άρεσε να φέρνετε τους άλλους σε αμηχανία. Είμαστε σχεδόν αδερφές και...
- ΜΑΡΘΑ: Μη μ' αγγίζετε. Μείνετε στη θέση σας. Δεν υπάρχει τίποτα κοινό μεταξύ μας. (Παύση.) () άντρας σας πέθανε απόψε, κι αυτό σας βεβαιώνω πως δεν είναι καθόλου αστείο. Δεν έχετε τίποτα πια να κάνετε εδώ.
- ΜΑΡΙΑ: Μα είσατε λοιπόν τρελή, τρελή για δέσιμο! Δεν μπορώ να σας πιστέψω. Πού είναι; Μόνο αν τον δω νεκρό θα πιστέψω αυτό που τώρα δεν μπορώ ούτε να το φανταστώ.

ΜΑΡΘΑ: Αυτό είναι αδύνατο. Εκεί που βρίσκεται τώρα κανείς δεν μπορεί να τον δει.

(Η Μαρία κάνει μια κίνηση προς αυτήν.)

Μη μ' αγγίζετε, μείνετε εκεί που είσατε... Βρίσκεται εκεί που τον πετάξαμε η μητέρα μου κι εγώ, αφού πρώτα τον αποκοιμήσαμε, στο βυθό του ποταμού. Πέθανε χωρίς να υποφέρει και είμαστε εμείς, η μητέρα μου κι εγώ που τον σκοτώσαμε.

ΜΑΡΙΑ, οπισθοχωρεί: Όχι, όχι... εγώ είμαι τρελή που κάθομαι κι ακούω πράγματα ανήκουστα. Το 'ξερα εγώ πως κάτι κακό με περίμενε εδώ, μα δεν είμαι ακόμα έτοιμη να μπω σ' αυτό το τρελό παιχνίδι. Δεν καταλαβαίνω τίποτα, δεν καταλαβαίνω...

ΜΑΡΘΑ: Ο ρόλος μου δεν είναι να σας πείσω, μα μόνο να σας πληροφορήσω. Θα το δείτε και μόνη σας.

ΜΑΡΙΑ, κάπως αφηρημένα: Γιατί, γιατί το κάνατε αυτό;

ΜΑΡΘΑ: Στ' όνομα τίνος με ρωτάτε;

ΜΑΡΙΑ, χωρίς καμιά κραυγή: Στ' όνομα της αγάπης μου!

ΜΑΡΘΑ: Τι σημαίνει αυτή η λέξη;

ΜΑΡΙΑ: Σημαίνει όλ' αυτά που μου σκίζουν και μου σπαράζουν τα σωθικά, αυτό το παραλήρημα που σπρώχνει

τα χέρια μου να πνίξουν το δολοφόνο, αυτό το απίστευτο πείσμα που 'χει μείνει στην καρδιά μου. Θα το μάθεις τρελή τι σημαίνει όταν θα νιώσεις τα νύχια μου να ξεσχίσουν τις σάρκες απ' το πρόσωπό σου.

ΜΑΡΘΑ: Μιλάτε αποφασιστικά και χρησιμοποιείται ένα λεξιλόγιο που δεν καταλαβαίνω καθόλου. Δεν τ' ακούω καλά τα λόγια της αγάπης από χαρά ίσως ή κι από φόβο.

ΜΑΡΙΑ, με μεγάλη προσπάθεια: Ακούστε, για να τελειώσουμε αυτό το παιχνίδι, αν μπορούμε να τ' ονομάσουμε έτσι. Ας μη χάνουμε τον καιρό μας με λόγια άσκοπα. Πείτε μου καθαρά αυτό που θέλω να μάθω.

ΜΑΡΘΑ: Δεν μπορώ να γίνω πιο σαφής απ' ό,τι είμαι. Απόψε σκοτώσαμε τον άντρα σας για να του πάρουμε τα χρήματα, όπως κάναμε κι άλλοτε με μερικούς άλλους ταξιδιώτες.

ΜΑΡΙΑ: Η μητέρα του και η αδερφή του είναι εγκληματίες.

ΜΑΡΘΑ: Ναι.

ΜΑΡΙΑ, πάντα στον ίδιο τόνο: Ξέρατε πως ήταν αδερφός σας;

ΜΑΡΘΑ: Αν θέλετε να μάθετε, έγινε κάποια παρεξήγησή. Όσο λίγο κι αν ξέρετε την κόσμο θα καταλάβετε.

ΜΑΡΙΑ, γυρίζοντας προς το τραπέζι, με τις γροθιές στο στήθος και φωνή υπόκωφη: Ω! Θεέ μου! Το Ξερα πως αυτή η κωμωδία δεν μπορούσε να είναι παρά αματηρή και πως κι εκείνος κι εγώ θα τιμωρούμαστε. Η δυστυχία έρχεται απ' τον ουρανό. (Σταματά μπρος στο τραπέζι και μιλά χωρίς να κοιτάζει τη Μάρθα.) Ήθελε να σας γνωρίσει, να ξαναβρεί το σπίτι του, να σας κάνει ευτυχισμένες, μα δεν μπορούσε να βρει τα κατάλληλα λόγια. Κι ενώ έψαχνε για να βρει τις κατάλληλες λέξεις τον σκότωσαν. (Κλαίει.) Κι εσείς σαν δυο παράφρονες, τυφλές μπροστά στο Θαυμάσιο γιο που ξαναγύρισε κοντά σας... γιατί ήταν Θαυμάσιος, δεν ξέρετε τι υπερήφανη καρδιά, τι άξια ψυχή σκοτώσατε! Θα έπρεπε να υπερηφανεύσαστε γι' αυτόν, όπως υπερηφανεύομουν κι εγώ. Μα αλίμονο, είσαστε ο εχθρός του, είστε ο εχθρός του, εσείς, που μπορείτε να μιλάτε αδιάφορα γι' αυτόν, που έπρεπε να τραβάτε τα μαλλιά σας και να βγάζετε κραυγές σαν λύκαινες.

ΜΑΡΘΑ: Μην κρίνετε ακόμα γιατί δε θα ξέρετε όλα. Τούτη τη στιγμή η μητέρα μου θα 'χει ξαναβρεί το γιό της. Το κύμα θα γλείφει τα πρόσωπα και των δυο τους. Σε λίγο τα κορμιά θα ξεσκεπαστούν και θα βρεθούν στο ίδιο μέρος δίπλα δίπλα, και δε βλέπω τι είν' αυτό που θα με

κάνει να βάλω τις φωνές. Έχω διαφορετική γνώμη για την ανθρώπινη καρδιά και για να το πω καλύτερα, τα δάκρυά σας μου προκαλούν αποστροφή.

ΜΑΡΙΑ, γυρίζοντας απέναντί της με μίσος: Είναι δάκρυα για χαρές χαμένες για πάντα. Αυτό δεν είναι τίποτα μπροστά στο βουβό πόνο που θα με καταλάβει αργότερα και που μπορεί να σας σκοτώσει χωρίς κανένα δισταγμό.

ΜΑΡΘΑ: Τίποτα δεν μπορεί να με συγκινήσει. Αλήθεια, δε μ' ενδιαφέρει τίποτα. Μέχρι τώρα είδα κι άκουσα αρκετά, αποφάσισα λοιπόν να πεθάνω κι εγώ με τη σειρά μου. Μα δε θέλω ν' ανακατευτώ μ' αυτούς. Τι δουλειά έχω εγώ μαζί τους. Αυτούς τους αφήνω στην τρυφερότητά τους και στ' αμυδρά χάρδια τους. Ούτε σεις ούτε εγώ μπορούμε να πάμε με το μέρος τους, μας είναι άπιστοι. Ευτυχώς που μένει το δωμάτιό μου, θα 'ναι ωραίο να πεθάνω μέσα σ' αυτό μόνη.

ΜΑΡΙΑ: Α! εσείς μπορείτε να πεθάνετε, ο κόσμος μπορεί να καταρρεύσει, εγώ έχασα αυτόν που αγαπώ. Πρέπει να ζήσω σ' αυτήν τη μοναξιά που η θύμηση είναι ένα μαρτύριο.

(Η Μάρθα έρχεται πίσω απ' τη Μαρία και της μιλάει πάνω απ' το κεφάλι της.)

ΜΑΡΘΑ: Δε μην υπερβάλλουμε. Εσείς χάσατε τον άντρα σας κι εγώ έχασα τη μητέρα μου. Μετά απ' αυτό, μείναμε μόνες. Μα εσείς δεν τον χάσατε παρά μια μόνο φορά, αφού προηγουμένως χαρήκατε μαζί του τη ζωή σας, χωρίς ποτέ να σας διώξει από κοντά του. Εμένα η μητέρα μου μ' έδιωξε. Τώρα είναι πελαμένη κι εγώ την έχασα για δεύτερη φορά.

ΜΑΡΙΑ: Ήθελε να μοιραστεί μαζί σας ό,τι είχε, ήθελε να σας κάνει ευτυχισμένες και τις δυο σας. Αυτά σκεφτόταν, μόνος στο δωμάτιό του τη στιγμή που εσείς ετοιμάζατε το θάνατό του.

ΜΑΡΘΑ, απελπισμένα: Είμαστε πάτσι με τον άντρα σας, γιατί κι εκείνος γνώρισε την απελπισία. Πίστευε κι αυτός, όπως κι εγώ, πως είχε το δικό του σπίτι. Μου φαινόταν πως το έγκλημα ήταν το σημείο που θα μας ένωνε τη μητέρα μου κι εμένα για πάντα. Κοντά σε ποιον θα μπορούσα να σταθώ αν όχι στη μητέρα μου που σκότωσε μαζί με μένα. Μα έκανα λάθος. Το έγκλημα είναι κι αυτό μια μοναξιά ακόμα κι αν έχεις χίλιους συνεργούς. Και είναι δίκαιο να πεθάνω μόνη, αφού έζησα και σκότωσα μόνη.

(Η Μαρία γυρίζει κοντά της κλαίγοντας.)

ΜΑΡΘΑ, οπισθοχωρώντας και ξαναπαίρνοντας το σκληρό ύφος: Σας το 'πα κιόλας, μη μ' αγγίζετε. Με την ιδέα πως ένα ανθρώπινο χέρι μπορεί να μου επιβάλει τη ζεστασιά πριν πεθάνω, με τη σκέψη ο,τιδήποτε άλλου που μοιάζει με τη φριχτή τρυφερότητα των ανθρώπων, αισθάνομαι να μου ανεβαίνει το αίμα στο κεφάλι.

(Βρίσκονται απέναντι πολύ κοντά η μια στην άλλη.)

ΜΑΡΙΑ: Μη φοβόσαστε. Θα σας αφήσω να πεθάνετε όπως το επιθυμείτε. Είμαι τυφλή. Δε σας βλέπω πια! Εσείς και η μητέρα σας δεν είστε παρά πρόσωπα πρόσκαιρα, που τα συνάντησα και τα 'χασα στη διάρκεια μιας τραγωδίας που δε θα τελειώσει ποτέ. Δεν αισθάνομαι τίποτα για σας, ούτε μίσος ούτε συμπόνια. Δεν μπορώ πια ν' αγαπήω κανέναν, μα ούτε και να μισώ. (Κρύβει το πρόσωπό της μες στα χέρια της.) Η αλήθεια είναι πως δεν μπορώ να επαναστατήσω. Η δυστυχία μου είναι πιο δυνατή κι από μένα την ίδια.

(Η Μάρθα που έκανε μερικά βήματα προς την πόρτα, ξαναγυρίζει προς τη Μαρία.)

ΜΑΡΘΑ: Όχι και τόσο δυνατή αφού σας άφησε τα δάκρυα.

Και πριν σας αφήσω βλέπω πως κάτι μένει ακόμα να κάνω για σας. Να σας απελπίσω.

ΜΑΡΙΑ: Ω, αφήστε με, φύγετε κι αφήστε με!

ΜΑΡΘΑ: Θα σας αφήσω, και για μένα αυτό θα 'ναι μια ανακούφιση γιατί δεν μπορώ να υποφέρω την αγάπη σας και τα δάκρυά σας. Επίσης δεν μπορώ να πεθάνω αφήνοντάς σας με την ιδέα πως έχετε δίκιο, ότι η αγάπη δεν είναι μάταιη, και πως αυτό εδώ ήταν ένα ατύχημα. Γιατί τώρα τα πράγματα μπήκαν σε τάξη. Πρέπει να σας πείσω γι' αυτό.

ΜΑΡΙΑ: Ποια τάξη;

ΜΑΡΘΑ: Σ' αυτήν που κανένας ποτέ δεν αναγνώρισε.

ΜΑΡΙΑ, σα να τα 'χει χαμένα: Τι μ' ενδιαφέρουν αυτά, σας ακούω με δυσκολία. Η καρδιά μου σκίστηκε και δε σκέφτεται τίποτ' άλλο παρά μόνο αυτόν που σκοτώσατε.

ΜΑΡΘΑ, ξεσπώντας: Σιωπάστε! Δεν μπορώ ν' ακούω να μιλούν άλλο γι' αυτόν, τον μισώ. Και για σας τώρα είναι ένας ξένος. Μπήκε σ' αυτό το καταραμένο σπίτι απ' όπου εξορίστηκε για πάντα. Ο ανόητος! Είχε αυτό που ήθελε, βρήκε αυτήν που ζήταγε. Καταλαβαίνετε λοιπόν τώρα πως ούτε για κείνον ούτε για μας, και στη

ζωή και στο θάνατο δεν υπάρχει πατρίδα, ούτε ειρήνη. (Μ' ένα γέλιο περιφρονητικό.) Γιατί δεν μπορεί κανείς να ονομάσει πατρίδα αυτή τη γη, τη στερημένη από φως, όπου ο ένας τρώει τον άλλον.

ΜΑΡΙΑ, κλαίγοντας: Ω! Θεέ μου, δεν μπορώ να υποφέρω τα λόγια σας. Κι εκείνος δε θα τα υπέφερε.

ΜΑΡΘΑ, που έφτασε στην πόρτα, γυρίζοντας απότομα: Ανταμείφτηκε αυτή η τρέλα. Σε λίγο θ' ανταμειφτείτε κι εσείς. (Γελώντας.) Προς τι αυτή η μεγάλη επίκληση του είναι; Αυτός ο συναγερμός των ψυχών; Γιατί να επιθυμούμε τη θάλασσα ή την αγάπη; Αυτό είναι γελοίο. Ο άντρας σας γνωρίζει καλά τώρα την απάντηση. (Με μίσος.) Θα θυμόσατε πάντα αυτό το σπίτι και τη σημερινή ημέρα που νομίσατε ότι μπήκατε στην πιο σκληρή εξορία. Καταλάβετε πως ο πόνος σας δεν μπορεί να εξισωθεί με την αδικία, και για να τελειώνω, ακούστε τη συμβουλή μου. Σας χριστάω μια συμβουλή, αφού σας σκότωσα τον άντρα!

Προσευχηθείτε στο Θεό σας να σας κάνει σκληρή σαν πέτρα. Είναι η μόνη αληθινή ευτυχία που μπορεί να σας προσφέρει. Κάντε σαν κι αυτόν, γίνετε κουφή σ' όλες τις φωνές, κάντε την καρδιά σας πέτρα όσο είναι καιρός. Κι όταν το καταφέρετε, ελάτε να συναντηθούμε

στο κοινό μας σπίτι. Αντίο αδερφή μου! Όλα είναι εύκολα, το βλέπετε. Δεν έχετε παρά να διαλέξετε ανάμεσα στην ηλίθια ευτυχία των χαλκικίων και το γλιστερό κρεβάτι όπου θα σε περιμένουμε.

(Βγαίνει και η Μαρία που άκουσε όλ' αυτά σα χαμένη, ακουμπά τους αγκιόνες στα γόνατά της και φέρνει τα χέρια μπροστά της.)

ΜΑΡΙΑ, φωνάζοντας: Ω! Θεέ μου! Δεν μπορώ να ζήσω στην ερημιά! Θα μιλήσω σε σένα, θα βρω τις κατάλληλες λέξεις. (Πέρνει στα γόνατα.) Ναι, σε σένα γονατίζω. Ελέησέ με. Στρέψε το πρόσωπό σου προς εμένα. Άκουσέ με. Δώσε μου ένα χέρι! Ελέησε, Κύριε, αυτούς που αγαπιούνται και χωρίζουν.

(Η πόρτα ανοίγει κι εμφανίζεται ο γεροϋπηρέτης.)

ΣΚΗΝΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΓΕΡΟΣ, με φωνή καθαρή και σταθερή: Με φωνάξατε;

ΜΑΡΙΑ, γυρίζοντας προς το μέρος του: Ω! δεν ξέρω! Αλλά βοηθήστε με, έχω ανάγκη από βοήθεια. Λυπηθείτε με και δεχτείτε να με βοηθήσετε.

ΓΕΡΟΣ, με ίδια φωνή: Όχι.

ΛΥΛΛΙΑ